ISKRE
HRVATSKOG RODOLJUBLJA

NAPISAO

KORNELIJE BOSILJČEVIĆ

NA SVIJET IZDALO

DRUŠTVO Sv. JERONIMA

ZAGREB 1917.

NAKLADA DRUŠTVA SVETOJERONIMSKOG.

PUČKA KNJIŽNICA
IZDAVANA OD
DRUŠTVA SVETOJERONIMSKOGA.

KNJIGA CXCVI.

ISKRE HRVATSKOG RODOLJUBLJA

NAPISAO

KORNELIJE BOSILJČEVIĆ.

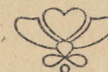
ZAGREB.
TISAK „NADBISKUPSKE TISKARE“.
1917.

ISKRE HRVATSKOG RODOLJUBLJA

NAPISAO

KORNELIJE BOSILJČEVIĆ.

NA SVIJET IZDALO
DRUŠTVO SV. JERONIMA.

ZAGREB.
NAKLADA DRUŠTVA SVETOJERONIMSKOGA.
1917.

ISKRE HRVATSKOG RODOLJUBLJA.

1. Koje si narodnosti?

Hrvat slavom slazi preko sv'jeta,
Hrvat nosi lovor-v'jenac slave,
Hrvat div je ljudskog ponos cv'jeta.

Hrvat za dom pada usred boja,
Hrvat junak žalit ne smê glave,
Hrvat umr'jet — slast najveća moja!

Ivan Despot (1851.—1881.)

Ja sam dušom i tijelom Hrvat. Ova riječ, koja mi je najčasnija i najsvetija na tome svijetu, bila je prva, koju me je slatka i dobra moja majka učila izušćivati iza previšnjega imena Božjega. U svim zgodama i prilikama ovoga života treba da se ja, a i svaki Hrvat, ponosimo tim slavnim i predragim imenom: Hrvat! i ne dam ni kome na tome svijetu, da mi samo i mrve pogrdi sveto ime hrvatsko. Ko bi izmed Hrvata bio tako otupio u svetim čuvstvima svojim domovinskim, pa ne bi ni zamijetio ili ne bi htio da zamijeti, da nam tko ruži hrvatsko ime, taj bi bio izdajnik. (A imade i takvih među nama — žalosna im majka!) Izdajici suditi će Bog i hrvatski narod!

Stoga ću ja svagda, kad me tko mu drago zapita, što sam i tko sam: izbočiti prsi, dignuti čelo, otvoriti oči, da u njima sine sav moj hrvatski narodni ponos i milina, gordost i toplina, snaga i velika sreća, pa ću onda odlučnim, čvrstim i gromkim glasom hrvatski mu odgovoriti: — Ja sam Hrvat!

Isto tako divno kaže i dalje književnik Viktor Car Emin: »U tom je svetom imenu sve, što mi imademo, U njemu je naša slava i nada, naša

prošlost i budućnost, naš život i sreća. U njemu su naše najsvetije uspomene: kruna naših prvih vladara, mač naših slavnih velmoža, uzdah svega našega naroda, slika mile i lijepe domovine, cjelov i mlijeko majke, dobre, drage rođene majke. Sve se to krije u onom divnom i slavnom imenu. I za to, kad hoćeš, da ga izustiš, izboči prsi, digni čelo, otvori oči, i onda tek neka se iz dna duše, iz najljepšeg kutića tvoga srca snažna i ponosna izvine sveta riječ:

— Ja sam Hrvat!«

2. Što je ljubav prema otadžbini?

Ne ima krasa, svietu nij uresa,
Koj tvojem, majko, i s daleka nalik;
Prazna je zemlja, prazna su nebesa,
Ti samoj sebi uzor si i pralik:
Što ikom drago, ti nam vriediš više,
Sinovom ti si bogomolja sveta,
Jedinoj tebi svaka duša diše,
Ti naših žudnja jedina si meta.

Ante Kovačić: »Hrvatskoj«.

Ima i jest jedna ljubav, koja u velike nadvisuje sve ljubavi, pače i najplemenitije — osim Božje; ljubav, koja je tako silna i moćna, te je kadra da pokreće srcima i dušama; koja čini narode i plemena bogatima i moćnima. Ta ljubav veže sve duhove jednim vezom, uništuje među ljudima kavgu i razdore; čini, da se na sve zaboravlja i među pustim ruševinama ulijeva ona još u srca hrabrost i srčanost i vodi zastavu stazom do sjajne pobjede. (P. da Montefeltro.)

A ta najuzvišenija, najsilnija i najvelebnija ljubav zove se ljubav prema otadžbini. Tu ljubav treba da bude također kadar svak i sljednji Hrvat svuda, vazda i u svim prilikama života na dostojan i doličan način očitovati. U toj lijepoj i velikoj ljubavi dužni smo mi svi Hrvati, koliko nas je god i gdje goder je nas pod tim suncem nebeskim, da se međusobno natječemo i da pokažemo svim narodima ovoga svijeta, da je naša sveta i neporočna majka: Otadžbina Hrvatska zaista u velike vrijedna i dostojna, da jê mi svi Hrvati svim silama i duše i srca i pameti ljubimo. Ljubav prema našoj veličajnoj svetici i majci Hrvatskoj neka poput žrtveničke luči u svim grudima hrvatskim gori, plamti i bukti žarkim i neugasivim plamenom, koji će nas u životu našem bez prekida podjarivati na sjajna, velika i čudotvorna djela, koja će biti vazda i svuda dostojna slavnoga i velikog hrvatskog imena, hrvatske časti i slavom sijaset puta ovjenčane zastave hrvatske.

3. Kako se zove tvoja domovina?

Oj divna zemljo hrvatskoga roda,
Oj blažen onaj, koj' po tebi hoda,
Oj blažen onaj, koj' ti pjesmu čuje! —
I sâm ju Bog na nebu prisluškuje.

Ti budi pjesmom raspupanih nada!
Ti budi mač u srcu svjetskih jada,
Nek tvomu milju cijeli sviet se divi
I sa mnom klikne: Hrvatska da živi!

Velimir Deželić.

Moja domovina, koja mi je tako draga, časna i sveta, kao što su mi dragi i časni: hrvatski moj otac i hrvatska moja majka, zove se od pradavnih vremena slavnim, vilinskim, veličanstvenim i besmrtnim imenom: Hrvatska.

4. Što je otadžbina Hrvatska, koju treba svi Hrvati svim silama i duše i srca i pameti da ljubimo?

Za Hrvatsku borit ću se viekom,
Gdje god samo dušman joj zaprieti,
Makar ranjen tisuć puta moro
Putem stati, pasti i umrieti;
Jer da može tisuću života
Izteći mi iz milijun žila:
To bi možda tisuću žrtava,
Ali samo jedna dužnost bila.

August Harambašić (1861.—1911.)

Hrvatska Otadžbina: zemlja je naših časnih, junačkih djedova i besmrtnih otaca hrvatskih. Ona je zemlja, u kojoj su se oni rodili, živjeli

i umrli; zemlja sveta i draga, koju su oni nakvasili svojim znojem, oplodili svojom dragocjenom krvlju; zemlja, u kojoj nakon mukotrpnih životnih borba počivaju njihove drage kosti; zemlja, gdje nam sve zbori i svjedoči o njihovim uzornim građanskim i bojnim vrlinama, kojima se isticahu cijelome svijetu na vidiku.

Hrvatska Otadžbina: zvjezdano je nebo, koje sjaje čarobnim svjetlom ponad naših glava; dom, u kom živi sijaset slatkih uspomena naših; ognjište, koje u nas bûdi svu silu slasti, radosti i milina.

Hrvatska je Otadžbina zemlja: u kojoj živi sve, što nam je drago i sveto: otac, majka, sestre, braća, drugovi i prijatelji. Otadžbina Hrvatska zemlja je kolijevki i grobova; zemlja slavnih djedova, časnih pređa; zemlja naših najživljih uspomena mladenačkih.

Hrvatska je Otadžbina: hrvatsko narodno tlo, što su nam ga djedovi osvojili mačem u ruci, omastili krvlju svojom. Ona je naša društvena vlast, koja je dužna da nas sve Hrvate štiti i brani: u dobru i u zlu.

Otadžbina Hrvatska: naša je veličajna i dragocjena zastava, koja u svojim sjajnim naborima nosi neokaljanu čast i slavu naroda hrvatskoga — znak konačne pobjede sviju Hrvata.

Otadžbina Hrvatska: naši su hrvatski besmrtni pjesnici, književnici, umjetnici, naučenjaci i svi ostali velikani duhom, što su Hrvatsku svojim besmrtnim djelima prodičili širom svijeta za sva vremena.

Kad je dakle to sve: Otadžbina Hrvatska — onda nema sile, koja bi u prava sina hrvatskoga naroda mogla iole oslabjeti ljubavi k njoj; ljubav svakoga Hrvata treba da je to veća, što su veće muke, koje pritištu Hrvatsku Otadžbinu. Jenjali pak ta ljubav — što ne daj, Bože, — onda ona ostavlja narod na onom kobnom mjestu, koje znači prvi korak k propasti...

5. Gdje si se rodio i kojoj otadžbini moraš da posvećuješ sav svoj život i rad?

Velika je ljubav k roditeljem,
Velika je k mladoj nevjestici,
Velika je k dobročiniteljem,
Velika je k miloj porodici,

No je veća k staroj domovini;
Toj e ljubav nad ljubavlju svakom,
Kano zviezda gore u vedrini,
Uzvišena nad zemaljskim mrakom!

Velimir Gaj.

Rodio sam se u predivnoj, svakim čarom i krasom ovjenčanoj, slavnoj i od pamtivijeka junačkoj i viteškoj djedovini, koja se zove velebnim i bajnim imenom: Hrvatska, koju još od malenih nogu ljubim, štujem, obožavam poput najveće svetinje svoje. Njojzi dakle moram kao zahvalan sin njezin da posvećujem sav svoj život i sav: bilo duševni bilo tjelesni rad, sve svoje nastojanje, sve brige i sve želje svoje. Sve sile, sve misli i težnje moje moraju da smjeraju za tim, da kao značajan i iskren domoljub i rodoljub hrvatski privedem k sreći, slavi, k blagostanju i slobodi moju uzvišenu i predragu hraniteljku i majku: Hrvatsku, kojoj sa zanosom naš slavni hrvatski pjesnik Andrija Palmović (1847.—1882.) u jednom velebnom umotvoru svome kliče:

»Domovino, ime svetih osjećaja,
Stoput blažen koj te jasno čuje!...«

6. Kako ti je tvoja domovina Hrvatska draga?

Za hrvatski dom i narod — boriti se spreman stojim
I kunem se krvlju i preslatkim mliekom materinjim:
Da ću radit kroz sav život, tek za dobro rodne grude,
Da Hrvatska naša mila, slobodna i sretna bude!
Još ću živo osviešćivat naš hrvatski narod mili,
Da se sviestan borit znade proti svakoj tudjoj sili!

Mijo Novak-Stuparić.

Moja domovina Hrvatska tako mi je draga i tako jê ljubim, da sam za nju i njenu korist kadar

sve, što mi god moje sile dopuštaju, učiniti. Ako je od potrebe, dat ću za milu i svetu svoju Domovinu Hrvatsku i posljednju kap krvi svoje, jer sam po Bogu i po savjesti svojoj dužan, da se za nju svaki čas i žrtvujem. Bio bi nevrjednik, kad ne bih radosna srca sve svoje sile uložio za njenu čast i slavu. Kad su mnogi drugi mogli za nju živjeti, njoj posvetiti sav svoj rad i sve svoje sile, za nju dapače i umrijeti — zašto da ja, također vjerno dijete hrvatsko, potomak slavnih pređa, ne bih bio kadar to isto učiniti?!

Lijepo li se zakleo sin ocu u prekrasnoj pjesmi »Domovina« hrvatskoga dičnoga pjesnike Đure Arnolda:

»Hoću, tato, — kunem ti se vjerom, —
Radit u dan, učit u noć kasnu:
Junak bit ću mačem ili perom
Za tu našu domovinu krasnu.

Držim, da bi ovom zakletvom trebalo da se zakune svaki Hrvat već za djetinjstva i da zaista onda živi prema ovim uzvišenim riječima, koje, dao Bog, našle što više odziva u poštenim i junačkim grudima omladine hrvatske, a i drugih značajnih i domoljubnih Hrvata i Hrvatica!

7. Tvoja ti je domovina Hrvatska draga, a zašto?

Zdravo, Hrvatska! Aleme mog roda,
I zdravo kraju ljubavnoga sanka:
Evo mog v'jenca: haran sin ga poda,
Ubran je rosom tiha za uranka.

I dok je mora i sunčana ljeska
I dokle pjesme po kršnih vrleti',
Kojimi tutnji rika gromotreska:
Ti ćeš u slavi, dome moj, živjeti!

Ante Kovačić: »Hrvatskoj«.

Hrvatska mi je draga zato, jer sam u Hrvatskoj, u tome najdražem kraju svekolikoga svijeta, ugledao svijetlo božjega dana i svetim se krstom krstio; u Hrvatskoj pohađao sam škole, gdjeno su me dobri i brižni hrvatski učitelji učili plemenitim i korisnim naukama, koje su mi još i dan danas od potrebe u mome životu. U domovini svojoj Hrvatskoj postigao sam svoje životno zvanje, koje sveudilj nastojim upotrebiti jedino njoj i narodu svome hrvatskom u korist. Za sreću i slavu domovine svoje Hrvatske želim uvijek, dok me god bude, raditi i djelovati: jer, dok je god domovini mojoj Hrvatskoj dobro, dobro je i meni; kad je ona sretna, sretan sam i ja. Domoljub sam hrvatski i želim, da ostanem domoljubom do posljednjega daha svoga.

8. Treba li Hrvat da održi svoju zemlju i sačuva svoju očevinu?

Tuj dom svoj ljubi, sinko dragi,
I djeluj za njeg' dok si živ,
Ta sva ti ovdje briga budi,
Da domak braniš kao div!
I Bog se smieši dobrom sinu,
Koj svuda dom svoj diže, znaj,
Oj tomu sinu, tomu divu,
Sam Bog pripravlja vječni raj!

Ljudevit Varjačić (K. 1852.)

Svaki Hrvat, koji iole ljubi onu grudu, gdje mu je prvo sunce sinulo, treba da iz sviju sila nastoji, da održi svoju zemlju, koju su mu ostavili u nasljedstvo njegovi čestiti djedovi i oci. Oni su je teškom mukom stekli, pa ih on ne smije da dade onako bezbrižno iz svojih ruku, a po gotovo, da sveta zemlja, njegov dragi očinski dom, dođe u ruke kakvoga god dotepenoga stranca ili tuđinca. Najžalosnije je na svijetu, ako Hrvat ostavlja radi lijenosti, nemarnosti i nehajnosti svoje ognjište, svoj krov, svoju kuću i kućište! Neka svaki traži sreću u svojoj hrvatskoj domovini, a neka ne ide Hrvat za nekom tobožnjom srećom u svijet, gdje ga onda za neko vrijeme nestane, na žalost sviju nas, negdje netragom. Mi Hrvati ne smijemo da se maknemo sa svoje hrvatske grude; ne smijemo, da je prodajemo u bescijenje kojemu god tuđincu; a ako smo već prinuždeni, da moramo prodati koji dio svoga

imanja, to ga nemojmo nikada i ni pod koji uvjet dati u ruke tuđincu, jer je to velika propast za naš cijeli hrvatski narod. Naša zemlja, ta sveta gruda hrvatska, neka uvijek ostane u hrvatskim rukama, to neka je geslo svakoga Hrvata, koji raspolaže ma i najmanjim zemljištem.

Sveta je stoga dužnost svakoga školovanoga Hrvata i hrvatskoga rodoljuba, koji je u neprestanom dodiru sa hrvatskim narodom, da ga očinski i prijateljski opominje, da ne prodaje svoja imanja, da se ni za Boga ne seli u tuđe zemlje i da podnipošto, dok god nosi na ramenu glavu, dok god u njegovim grudima bije srce hrvatsko, ne ostavlja svoje drage otadžbine, koja treba da je svakome Hrvatu raj zemaljski. Samo na domaji hrvatskoj cvate sreća, cvate slava, zadovoljstvo i mir Božji — a drugdje nigdje pod nebom.

9. Što ti je uz domovinu tvoju Hrvatsku i jezik tvoj hrvatski još drago i sveto?

Vij se smjelo, mili znače,
Naše sloge, našeg bratstva,
Neka nas miso veže jače
A na sreću sveg Hrvatstva!
Ne mogne l' te otac don'jet
Na pir slavi hrvatskoj,
Sin i unuk će te pon'jet
Ko amanet sveti svoj.

Josip Milaković (r. 1861.)

Još mi je sveta hrvatska krasna i milovidna trobojna zastava: crvena, bijela i modra, koja, kadno je gdje god mu drago bio, opazim, u meni pobuđuje najuzvišenije, najplemenitije i najdivnije misli i najuzvišenije, najplemenitije i najdivnije misli i najvelebnija čuvstva. U taj mah postanem jak, srčan, hrabar kano lav i u meni se porodi sveta želja, da pod hrvatskom trobojnom zastavom jednom — dao Bog! — pojurim u boj protiv dušmana i tlačitelja

roda moga i da domu svome pod svetom trobojnicom izvojštim slobodu zlatnu, za kojom on već davno čezne i žudi. Pod hrvatskom trobojnicom i u najžešćem boju za svetinje moje: dom, rod i plemeniti hrvatski jezik — ja ću izaći pobjednikom. Na hrvatskoj trobojnici uvijek čitam zlatne riječi: »Pobjeda bit će tvoja — narode hrvatski!« Za to uvijek, kadno polazim kraj hrvatske trobojne zastave, skidam šešir i klanjam se njojzi kano najvećoj svetinji naroda hrvatskoga.

Ko hrvatsku zastavu povrijedi bud na koji način, povrijedio je i čitav hrvatski narod. Stoga su svak Hrvat i svaka Hrvatica dužni, da uščuvaju vazda neokaljanom taj po nas Hrvate najčasniji znak, koji se samo u veličajnim i svečanim časovima neka vije ponad palača i potleušica hrvatskih. Nedostojno je, ako se trobojnica hrvatska u nedolično vrijeme i na nedoličnim prostorijama izvješiva, te se upravo s najvećim negodovanjem mora osuditi, ako je u nas po gdjekoji obrtnici (krčmari) upotrebljuju za reklamu uz kojekakve zabave i veselice. Zloporaba hrvatske trobojnice morala bi se i oblasno zabraniti.

10. Kako se zove tvoj materinji jezik, kojim govoriš?

Ljubi, rode, jezik iznad svega
U njem živi, umiri za njega!
Po njemu si sve, što jesi:
Svoje tielo, udo svieta,
Bus posebnog svoga cvieta
U naroda silnoj smjesi.
Bez njega si bez imena,
Bez djedova, bez unuka,
U prošasti sjena puka,
U buduće niti sjena!

Petar Preradović (1818.—1872.)

Govorim slatkim, milozvučnim, prekrasnim, umilnim, ljupkim i plemenitim biser-jezikom hrvatskim, koji mi je uz Boga najveća svetinja na svijetu. Njime se svuda, vazda i pred svakim — naročito pred tuđincima — dičim i ponosim. Na-

stojat ću vazda, da se njime služim u cijelom životu svome: u svakoj zgodi, u svim prilikama, kud me god nanijela sudbina. Dok me god nosi ova crna zemlja i žarko sunce s neba grije: ljubit ću, ljubit, ljubit i kraj Višnjega Boga i domovine svete ponajvećma štovati hrvatsku svoju zlatnu materinsku riječ, kojoj po bogatstvu i ljepoti nema premca širom vasione svijeta. A jao si ga onome, koji bi se preda mnom drznuo, da hrvatski moj rođeni jezik a ma samo jednom riječi povrijedi!

11. Što je činiti svakom obrazovanom Hrvatu u pogledu hrvatskoga jezika?

Kad su moja mala usta
Prvog puta prozborila,
Milozvučna, slatka riječ
Hrvatska je prva bila.

Sada, kad sam odrastao,
Kuda idem i što tvorim,
Jezikom se ja hrvatskim,
Ponosim i vazda zborim.

Juraj Kapić (r. 1861.)

Ja kao i svaki obrazovani Hrvat moram strogo na to paziti, da manje obrazovani, neškolovani ljudi, a po gotovo tuđinci, koji su se u našu Hrvatsku sa sviju strana svijeta slegli, uče i nauče naš plemeniti, prekrasni i poput kristala bistri i vedri hrvatski jezik: kome se riječi liju kao čisto gorsko vrelo; kome su riječi kao med slatke, kao grom jake! Nadalje treba da svaki školovani Hrvat sebi što marljivijim čitanjem lijepih hrvatskih knjiga jezik što više usavrši; da govori i piše najčišćom i otmjenom hrvaštinom, da do u najsitnije potankosti poznaje našu predivnu, slatku hrvatsku materinsku riječ. Sramota je po svakog obrazovanog i školovanog Hrvata, ako koji drugi jezik bolje pozna od svoga rođenoga. Svijestan i zdušan Hrvat rodoljub pobrinut će se i onda, kad izbiva iz Hrvatske, da ne zanemari svoj slatki i umilni jezik hrvatski, pribavljajući sebi dobrih i čistom hrvaštinom pisanih knjiga i novina iz domovine. Školovan i obrazovan Hrvat treba da čitanjem hrvatskih knjiga bude sjajnim primjerom ljudima, što su manje obrazovani i manje školovani, te da ove pobuđuje na čitanje, da ih potiče, te i oni kupuju knjigâ, koje su im u njihovom staležu i zvanju nužne za daljnju naobrazbu, da se u duševnom pogledu okrijepe. Danas ne smije ni jedan stalež biti bez dobre hrvatske knjige — bio on poljodjelac, seljak, obrtnik, zanatnik, koje mu god struke radnik, svaki je dužan, da u svojoj dokolici proboravi dragocjeno vrijeme uz knjigu. Neka svak sam sebe tako odgoji, da ne može biti bez knjige, bez duševne hrane, kao što čovjek ne može biti bez svakdanjeg kruha. Treba i duh i srce hraniti učenjem i čitanjem; ne smije čovjek da na njih zaboravi; kad se skrbi za želudac i trbuh, zašto se ne bi pobrinuo i za duševnu hranu, koja je kud i kamo pretežnija od tjelesne.

12. Dužnosti hrvatskoga građanina u pogledu hrvatskoga jezika.

Mekan, zvučan, gibak si i jedar,
Motaš mi se dražesno i svijaš,
Kao glazba, žubor, romon, što li,
Svakom sluhu ugagjaš i prijaš;
Tvoji zvuci, prelazi i m'jene —
Glas su za me čarobne sirene.

Ljubim, sv'jete, ljubim dom i narod,
Zemlju svoju, običaje, ljude,
Staru slavu, nove tekovine,
Znojem, krvlju natopljene grude,
Ljubim silno, dok mi duša diše,
Al j e z i č e, tebe — ponajviše.

Ivan Kazimir Ostojić (r. 1863.)

Nauči, štogod bolje možeš, u govoru i pismu hrvatski jezik, jer ti je prijeka potreba i korist u svagdanjem životu i djelovanju tvome.

Nauči hrvatski jezik, jer je jedan od najljepših jezika svijeta, kako to dokazuju mnogi učenjaci svjetski.

Nauči hrvatski jezik, jer se njime možeš poslužiti putujući po svim slavenskim državama i zemljama — možeš dakle njime velik dio svijeta proći i proputovati.

Nauči hrvatski jezik, jer je velika sramota po čovjeka, koji godinama živi, djeluje, radi i svoj kruh zarađuje u Hrvatskoj, ako hrvatski jezik ne štuje i ne ljubi i njime ne zna pravilno govoriti ni pisati. — Samo onaj, koji temeljito hrvatski zna, može da ga svojski prigrli i zavoli.

Nauči hrvatski jezik, da možeš pratiti savremenu književnost hrvatsku, jer je žalosna činjenica, da mnogi i mnogi hrvatski žitelj i građanin nema pojma o lijepoj knjizi hrvatskoj, ne kupuje hrvatskih knjiga ni časopisa, a još manje ih čita.

Nauči hrvatski jezik, da možeš u domu svome dobrim primjerom biti djeci i čeljadi svojoj u pogledu hrvatskoga govora, koji treba da bude što čišći, zvonkiji i pravilniji — u jednu riječ — da govoriš prekrasnom hrvaštinom.

Nauči hrvatski jezik, jer si po Bogu i savjesti svojoj dužan, da se njime bilo u domu, bilo na javnim mjestima, kao: trgovac, gostioničar, obrtnik, činovnik itd. služiti moraš i njemu da najveću poštu pred svim jezicima iskazuješ. Ko tako ne čini, nije vrijedan, da na hrvatskom tlu živi.

13. Što znači ljubiti svoju otadžbinu Hrvatsku?

Za rod i dom mrieti
Najljepša je kob,
Što na svietu prieti;
Duh nek nije rob!

Velimir Gaj.

Ljubiti svoju otadžbinu Hrvatsku znači posvetiti sve svoje sile i duševne i tjelesne u što veću korist drage i časne domovine Hrvatske, u kojoj sam se rodio; znači: raditi neumorno i bez prekida djelovati u čast i u slavu naroda hrvatskoga, iz koga sam proistekao i u kome živim. To sam dužan, to

hoću, to želim, dok goder nosim krasno, slavno, ponosno i junačko ime: Hrvat!

14. Dužnost Hrvatice prema djeci svojoj i hrvatskom narodu.

Hrvatske nam, Bože, živi
Žene — roda kras i cviet;
S domoljublja nek se divi,
S dražesti im cieli sviet.
Neka budu vestalinke,
Vjerne vazda pragu svom —
Nek odgoje značaj-sinke,
Biser-kćerke za naš dom!

L. V. Bjelovarac.

Majka Hrvatica, koja je dužna odgajati svoju djecu, ima i veliku odgovornost za taj svoj rad. Ona je zvana, da svoj porod tako odgoji i naobrazi, da s vremenom postanu čestiti i kreposni ljudi, koji će biti na glasu sa svojih otadžbeničkih i građanskih vrlina i svoga značaja, u jednu riječ, da budu danas sjutra dobri Hrvati, dušom i tijelom vjerni, privrženi i odani Hrvatskoj Otadžbini svojoj u svim životnim prilikama.

Hrvatica treba da odgaja djecu svoju u duhu naroda hrvatskoga. Ona je poput narodne svećenice prva zvana, da djecu uči, kako će samo hrvatski misliti i osjećati, čuvstvovati s narodom svojim hrvatskim; a najsvetija joj je dužnost, da uči svoj porod krasnim i plemenitim hrvatskim biser-jezikom govoriti i djelovati, kamogod budu određeni za hrvatsku otadžbinu. Hrvatica treba da u svojoj djeci razbudi svekolike hrvatske vrline, njeti hrvatski ponos i u njih razvija hrvatski značaj. Ona treba da ih poučava o narodu hrvatskome, o njegovoj slavi, snazi, o veličini i o krasoti svete domovine naše Hrvatske. Ona djecu treba uputiti, da joj iza Gospoda Boga najvećma valja ljubiti svoj narod hrvatski i Otadžbinu Hrvatsku i da ne smiju štedjeti nikada svojih sila ni duševnih ni tjelesnih, kad se radi o životu i o spasu naroda hrvatskog i domovine Hrvatske.

Rodoljubiva Hrvatica, bila ona majka, sestra, ili kći, vazda treba da čuva neokaljanom i nepovredivom čast hrvatske obitelji i ognjišta hrvatskoga, i gdje god ona bila, neka se vazda diči i ponosi slatkim i dragim imenom hrvatskim i neka ne dopusti, da bi se ikad koji nepozvanik drznuo, da ga i najmanje povrijedi. Rodoljubiva Hrvatica treba da bude vazda časna, ugledna, dostojanstvena, sjajnim uzorom u svojoj obitelji. Dok god bude Hrvatica vršila savjesno i zdušno njoj po Bogu i narodu hrvatskome određene dužnosti, a navlastito rodoljubne i domoljubne, onda se možemo pouzdano svi Hrvati ponadati, da će cijelo Hrvatstvo napredovati tako, da ćemo se i u teškim i žestokim borbama, što ih imamo voditi na svim stranama i neprekidno s neprijateljima hrvatskoga predragog imena i hrvatskih svetinja, ipak muževno, snažno i divovskom snagom odrvati. Do rodoljubnih Hrvatica stoji pobjeda Hrvatstva.

15. Kakova je tvoja ljubav prema tvojoj otadžbini Hrvatskoj?

Moje srce crkvica je biela,
U njoj divan žrtvenički kam;
Na njem gorit života će ciela
Za Hrvatsku ljubavi mi plam.

Na njem sve ću žrtve doprinašat
Za slobodu milog roda svog;
Na njeg sve ću želje, sade snašat,
Ne bi li ih ostvario Bog!

A. Harambašić.

Moja ljubav prema mojoj otadžbini Hrvatskoj je: uzvišena, sveta, žarka, zanosna i od sviju — osim Božje — ljubavi najjača, najsnažnija, najplemenitija — ljubav trajna.

16. Na što ima hrvatski narod pravo u svojoj otadžbini?

Ipak, moj hrvatski rode,
Žaru tvom ne budi kraj,
Bori se, k napretku teži,
Minut će i tebe vaj.
Sunca ti zapale slave
Jošte se poznaje trag,
Zora ti buduće sreće
Smiešeć se pògléda prag. —

Osman beg Štafić.

Po ćudorednim i općim čovječanskim zakonima ima hrvatski narod pravo slobodnoga samoodređenja; to će reći, da ima potpuno prvao, te sam sobom upravlja i da sam odlučuje o svome radu i o svojoj budućnosti. Ako mu to pravo koji drugi narod oduzimlje ili mu to pravo uskraćuje ili umanjuje, onda među takvim narodom i narodom hrvatskim ne može da bude ikakve prijateljske sveze, a još manje ljubavi. Ako hrvatski narod trpi nepravdu, to on ne može da bude zadovoljan svojim položajem, a ako se hrvatskome narodu prava čak i gaze, to je on, razumije se samo sobom, prinužden, da se odupre i da se bori protiv takvoga nasilja. Jer Hrvat nije stvoren da bude rob, već da bude samosvojan, slobodan, velik, moćan i slavan i ne smije, da ni u čemu ne zaostane danas iza drugih prosvijetljenih naroda — što bi bila po Hrvata sramota. A sramote hrvatski dom ne podnosi!

17. Na čemu se temelji narodnost?

Bolje je nikada ne imati blaga, neg'
blago svoje bacati u dubljinu sramote; —
bolje je ne spominjati se djedova svojih,
nego li ime njihovo i grob pogrditi.

Nikola Tommaseo.

Narodnost temelji se doduše na podrijetlu, podneblju i prirodnoj okolini, ali ponajglavnije i najznačajnije: duševno obilježje svoje dobiva narodnost po slavnim i velikim muževima, koji, kao

pravi pravcati boljari i velmože svoga naroda, određuju značaj narodu svome. Ovi veliki muževi, besmrtnici i velikani nisu samo djeca, nego i ocevi naroda svoga. Svaki dobar i značajan Hrvat, a da i sâm za to ne zna, nosi biljeg i značajku jednoga između velikana hrvatskih. Doklegod narod sa strahopočitanjem i ljubavlju susreće svoje zaista velike i slavne muževe, ne može nikako da propadne. Ako koji narod izgubi najveće blago ovoga svijeta: slobodu zlatnu i bude podjarmljen, a ono se podižu k njemu svete sjene njegovih junaka, koje mu pomažu, da sa sebe strese ropske okove i lance. Ali naprotiv: kad narod svoje ljubimce i velikane, umjesto da ih u životu veliča i slavi, kod svih zgoda i prigoda — prezire, na njih s nehajstva, nemara ili narodne nebrige zaboravi i za njih se uopće ne brine — ako se narod s pomoću svojih velikih muževa ne dovine do plemenštine značaja, ako imućstvo, bogatstvo, žudnja za zabavama i veselicama i taština više vrijede u narodu nego idealni probitci (interesi), onda i najbolje uredbe ne mogu prepriječiti: propast narodnu.

S toga je sveta dužnost svakoga, koji hoće da bude Hrvat i koji se ćuti i osjeća po srcu i po duši Hrvatom: da teži za usavršivanjem, ako zaista od srca želi, da cjelina, a to je naša preslatka majka Hrvatska, sveta otadžbina naša, bude sretna, slavna i slobodna. Jako korijenje naše snage jest i ostaje u otadžbini, t. j. u zajednici tla, jezika, književnosti i povijesti — u načinu mišljenja i čuvstvovanja. Nerazborito i nećudoredno bi bilo po svakog Hrvata, koji bi zanijekao ili pokušao zanijekati narodnost svoju. Poslije Gospoda Boga samo otadžbini Hrvatskoj zahvaljubjemo mi svi, što nas ima na ovome svetome hrvatskome tlu: svoj život, svoj odgoj, svoju sigurnost. Jedino otadžbini hrvatskoj pripadaju naše sile duševne i tjelesne

i najveći je zločinac onaj, koji svojoj otadžbini hrvatskoj svim srcem svojim, svom dušom svojom ne služi i ako njoj, bio on član kojega mu god drago staleža, svoj rad ne posvećuje. Ali nije dosta, da mi Hrvati samo u časovima pogibli i opasnosti žrtvujemo drage volje svoju krv i život svoj za Hrvatsku, nego otadžbina, ta preslatka majka naša, zahtijeva od nas nešto teže, a to jest, da mi svi, što se zovemo i što jesmo Hrvati, vršimo svojski i junački svoju dužnost kao pravi ljudi; da nam otadžbina ne ostane na onome stepenu kulture, na kom su je nama oci naši ostavili, nego da mi kulturu naše Hrvatske Otažbine, što god bolje možemo, na još viši stepen podignemo. Onda smo tekar pravi rodoljubi i domoljubi hrvatski, koji su dostojni, da im se svekoliki svijet divi.

18. Koja ti je kao Hrvatu najdraža i najsvetija pjesma i zašto?

Slatkim miljem pune nam se grudi,
Kad nam s usna r'ieč se vije »majka«,
A u srcu ponos nam se budi,
Dobrog kada zovemo babajka.
Slast je klicat ‚ljubo!', ‚kćerko!', ‚sine!'
Al najveća srcu je milina,
Kad se iz njeg uz r'ieč božju vine
Bajna ona riečca: domovina!

Božidar Kukuljević Sakcinski.

Hrvatska himna: »Lijepa naša domovina!« Ono, što je za Francuze marseljeza: »Allons enfants de la patrie« (»Ajdmo, sinci domovine«); za Ruse »Bože, carja hrani«; za Čehe »Kde je domov muj«; za Poljake: »Jeszce Polska ne zginiela«; to je za nas Hrvate od davnine sveta i draga nam himna: »Lijepa naša domovina«. Tu himnu pjevamo mi Hrvati u svim svečanim i po nas Hrvate dičnim i slavnim zgodama, kod proslava i svečanosti narodnih. Ona nas oduševljava kod svake hrvatske slave. Ona nas zagrijava, oduševljava-

ljava, bodri, sokoli i potiče na rad za sve ono, što je hrvatsko; ona nas puti, prati i vodi u hrvatskim narodnim borbama. Ona nas usplamćuje, ona nam daje vatre i žara, ona nam diže duše spram neba; ona nas sve Hrvate sjedinjuje u ljubavi i sinovskoj odanosti prema domovini, ona budi u srcima našim ponos hrvatski; ona čini, da nam je sve ono, što nas Hrvate okružuje, sto puta milije, draže i svetije — u jednu riječ, ona nam dočarava raj na zemlji i uz božanstveni napjev njezin bude svaka grud hrvatska proniknuta dubokim pietetom, bude svakome poštenome, značajnome i pravome domoljubu i rodoljubu hrvatskome pri duši, kao da ostavlja ovo jadno tlo zemaljsko i da se na krilima nekih nadnaravnih bića vije i krili u čarobne krajeve vilinske. Nju stoga pjeva Hrvat stoječke i uvijek otkrivene glave.

Da, ta sveta, uzvišena, velebna i prekrasna himna sviju Hrvata neka i odsele ozvanja kako u posljednjoj kolibi hrvatskoga skromnoga pastira, tako i u velikaškim sjajnim dvorovima i palačama, u kojima obitava boljar hrvatski, velik po srcu i umu, a Hrvat svagdje i u svako doba dušom i tijelom...

Himna naša neka bude sveta i dječaku i starcu, i djevojčici i starici; roditelji hrvatski neka uče djecu svoju uz Boga i nju ljubiti i štovati istom onom ljubavlju, istim onim žarom, istim onim poštovanjem, koje treba da iskazujemo plemenitome, prekrasnom i preslatkome jeziku svome hrvatskom i do groba ponosnoj i divotnoj zastavi svojoj hrvatskoj...

To su svetinje svakoga nas Hrvata, komu u grudima požrtvovno i nesebično srce bije, srce puno idejalâ, od kojih neka je nama svima i u dobru i u bijeдi, uz hrvatsku knjigu bijelu, u miru, uz smrtonosne cijevi na krvavome bojištu, — danas, sutra, godinama, stoljećima u vijek vijekova uz Božje sveto ime idejal najveći, najdičniji, najvelebniji i najsvetiji: Majka sviju nas Hrvata, svetica odabrana, velika kraljica, a još veća mučenica, što od drevne davnine u svoj dragosti svojoj i u svem veličanstvu svome nosi slatko, drago i bajno ime: Hrvatska!

Toj majci sviju nas Hrvata, toj kraljici i mučenici, toj svetici odabranoj, toj vazda slavnoj ako i sila puta snuždenoj domovini našoj: Hrvatskoj — podiže divo-spomenik u srcima sviju Hrvata, što nas god ima od Jadranskog do Crnog mora, od Kotora do Stambula grada, naš pjesnik miljenik: Ante Mihanović Petropoljski* proslavivši svu ljepotu, svu veličinu, svu slavu njezinu, obodrivši svekolike sinove sokole i junake njezine na rad i na borbu za svetinje hrvatske. Taj spomenik jest i bit će, zove se i zvat će se, hrvatska himna: »Lijepa naša domovina«..., koji će vjekovati, dok će god nebesa sinja razapinjati zlatnim zvijezdama protkano čadorje svoje ponad kraljevskoga truna, koji svetištem na daleko sjaje izmed dviju rijeka srebrnica i podnožje kojemu oplakuje u svoj ljepoti i strahoti svojoj vilinsko, velebno, vječno more: Jadran hrvatski.

19. Kad se pjeva hrvatska himna: »Lijepa naša domovino«?

Lijepa naša domovino,
Oj junačka zemljo mila,
Stare slave djedovino
Da bi vazda častna bila!
Mila, kano si nam slavna,
Mila si nam ti jedina,
Mila, kuda si nam ravna,
Mila kuda si planina.

Teci Savo — Dravo teci,
Ni ti Dunaj silu gubi,
Kuda šumiš svietu reci
Da svoj narod Hrvat ljubi:
Dok mu njive sunce grije,
Dok mu hrašće bura vije,
Dok mu mrtve grob sakrije,
Dok mu živo srce bije.

Ante Mihanović Petropoljski.*

Hrvatska uzvišena i veličajna himna »Lijepa naša domovina« pjeva se samo u izvanrednim

* Uglazbio Josip Runjanin.

svečanim zgodama, kod proslava i svečanosti naroda hrvatskoga. Ona ne smije nipošto da se pjeva po gostionama i krčmama (kad se možebiti društvo ugrijalo vinom), jer se na takav način povređuje sveti značaj hrvatske naše himne, koja treba da je vazda i svuda: sveta, časna i draga svakome Hrvatu i svakoj Hrvatici. A moramo također mi Hrvati zahtijevati, da jê i tuđinac a i svak onaj, što s nama na svetome tlu hrvatskom živi i plodove hrvatske majke uživa, u svim zgodama života časti i slavi i za svetinju drži.

20. Tko je pravi domoljub i rodoljub hrvatski?

Bože živi i razžari
Svetu vatru rodoljublja,
Svako srce budi zublja,
Svako oko budi plam,
Da s narodne svete stvari
Sav usplamti narod nam!
Petar Preradović.

Pravi domoljub i rodoljub hrvatski jest onaj muž, koji se brine za narod svoj hrvatski u svakoj i najmanjoj po narod korisnoj stvari i koji ne da, da mu se narod odrođuje. Iskreni i prokušani rodoljub ne trpi u rodoljubivim stvarima mlohavosti i nehajnosti, te je vazda spreman da: bud umom, bud srcem, bud novčanim sredstvima stane na put tuđinskoj provali i najezdi u naše krajeve, u kojima obitavaju Hrvati.

Stoga je pravi i zgoljni hrvatski rodoljub onaj, koji, gdje god samo može, za spas i napredak hrvatskoga naroda daje i suvišak, koji s narodom hrvatskim podijeli sve, što god ima i koji sebi još i otkida od usta svojih. Nesebičnost glavno je obilježje hrvatskoga plemenita domoljuba i rodoljuba.

21. Kakav treba da si kao hrvatski rodoljub?

Krenut vjerom ne ću nikad,
Volim u grob pasti tavni,
Neg zatajit samo trenom
Svoj hrvatski narod slavni!
Ivan N. Jemeršić.

Uvijek i svagdje istog uvjerenja. Od mog uvjerenja ne može me niko ni novcem, ni pićem, ni prijetnjom, ni obećanjima, ni mitom da odvrati. Magarac može se kupiti ili prodati, ali glas i uvjerenje poštena i značajna hrvatskoga rodoljuba ni za kakav novac ovoga svijeta. Do groba bit ću stalan, nepokolebiv i dosljedan u svome uvjerenju. U tom pogledu uzorom su mi naš veliki Starčević, Strossmayer i drugi njima slični velikani duhom i neutrudivi borioci za sveta prava naroda hrvatskoga.

22. Kakav rodoljub i domoljub treba da budeš?

Kad vatrom rodoljublja goriš.
I smrt se tebi kano angjel smije!
Vladimir Nazor.

Treba da budem vatren rodoljub hrvatski; oduševljen vazda i svuda svom dušom za svaku lijepu hrvatsku stvar i misao. Nastojat ću svojski, da i svoje rođake, prijatelje i znance, koji su može biti manje za hrvatsku stvar zaneseni, oduševim i osokolim, pa da i oni, što je moguće prije, steknu one rijetke vrline i ona krasna svojstva, koja rese u svako doba pravoga hrvatskoga domoljuba.

Jer domoljublje ne trpi mlitavosti niti mlakosti — domoljublje hrvatsko treba da bude: žarko, živo, vatreno.

Kao hrvatski domoljub kupovat ću prema svojim novčanim sredstvima hrvatske knjige i novine, jer je sramota po svakog dobra i svijesna Hrvata, koji ne mari za knjigu hrvatsku i ako u svome domu ne štuje na doličan način one duševne proizvode, što su ih naši hrvatski velikani duhom

sačinili. Stoga mi je i sveta dužnost, da od hrvatskih knjiga sebi osnujem ma i malu knjižnicu, da i time pokažem, da sam vrijedan član hrvatskoga naroda i da za sve, što je lijepo, dobro i plemenito, moje hrvatsko srce bije. Podupirat ću dobra hrvatska prosvjetna društva, u prvom redu Društvo sv. Jeronima. Nastojat ću svakom zgodom, da bud riječju, bud novcem i činom podupirem: čitaonice, knjižnice pučke, prosvjetna i pjevačka društva, društva za promicanje narodnoga hrvatskog obrta, društva za pučka predavanja, radničke hrvatske zadruge, hrvatski obrtni savez; zadruge, što namještaju seljačku djecu u razne obrte, trgovine i u druge korisne pothvate; — napokon vazda ću biti spreman, da doprinesem svoj obol za hrvatski boljitak prema mogućnosti i svojem položaju.

Ne budem li uz najbolju volju mogao pristupiti prosvjetnim i kulturnim hrvatskim društvima kao redoviti ili podupirajući član, a ono ću se trsiti, da barem od zgode do zgode darujem koju svoticu, pretplaćujem na izdane knjige hrvatske i da nađem u krugu svojih prijatelja, znanaca i zemljaka novih članova, a sâm ću redovito kupovati i na svako pismo, dopisnicu ili omot lijepiti biljege društva »Ćirilo-Metodskog za Istru« i »Hrv. nar. straže« u Zagrebu. A to mi je sveta dužnost, jer sav novac, što tim velezaslužnim društvima pritječe, ide u korist hrvatskih škola, kojih hrvatski narod svaki dan više potrebuje. — Posjećivat ću vazda — prema svojim novčanim i staleškim prilikama — hrvatska posijela, hrvatske koncerte, zabave, hrvatska kazališta i sve ine duševne sastanke, što se daju u hrvatske dobrotvorne svrhe.

Otkinut ću sebi katkad i od usta, pa ću sâm davati a i gledati, da i moji drugovi i znanci također pogdjekad daju koji filirić ili koju krunu za sve plemenite svrhe hrvatske. Jer svaki pravi rodoljub hrvatski treba da se i žrtvuje — a bez žrtava nema Hrvatskoj našoj Otadžbini žuđene prosvjete, slave niti slobode!

23. Što ti valja čuvati kao oči u glavi i bez čega ti je bolje i umrijeti?

Hrvat voli izgubiti glavu,
Nego ime i poštenje svoje;
Za svoj narod, za dom i za slavu
Pregorjet će sve pod nebom što je.

Stjepan Buzolić.

Kano Hrvat valja mi čuvati uvijek i svuda: svoje ime i poštenje. Jer sve za obraz, a obraz ni za što!

24. Što je domoljublje?

Djeluj svaki u svom krugu:
Krstom, perom, plugom, veslom,
Pod zastavom svaki svojom,
Al narodnim svi pod geslom.

Petar Preradović.

Domoljublje jest ljubav prema otadžbini i to ne samo ljubav prema zemlji i narodu, kojima pripadamo po rođenju, već i takvo mišljenje, kojim se pojedinac ćuti ponukanim, da svoju vlastitu korist podloži interesu ili koristi cjeline.

Domoljub je prema tome onaj, u koga je takvo mišljenje prevladalo i u koga se ono djelima očituje.

25. Koja je jedna od najprečih patriotskih dužnosti obrazovanog Hrvata?

Daj, o Bože, hrvatskoj da u slozi
Roda sreću ništa več ne zgrozi,
Ti rod ravnaj, ti ga napr'jed vodi
K veličini, k prosvjeti, k slobodi!

Ivan Kukuljević Sakcinski.

Jedna od najprečih dužnosti obrazovanoga Hrvata jest, da iskreno zavoli hrvatskoga seljaka, koji jošte tminom kletoga neznanja zaradi krivnje mnogih od nas basa i tumara, i koji nije jošte na onoj visini kulture, na kojoj bi već trebao da bude u današnjem prosvijetljenom vijeku. Svak naobražen Hrvat treba da bude svim srcem odan prijatelj hr-

vatskome seljaku, pa treba da svojski uznastoji oko prosvjećenja i unapređenja hrvatskoga seljaka u svakome pravcu i smjeru.

Naobražen Hrvat, koji ljubi svoj narod hrvatski ne samo riječju nego i činom, valja da pozna sva čuvstva, sve želje, težnje, sve potrebe i sve tegobe hrvatskoga našega seljaka i pučanina. Obrazovan Hrvat treba da se brine i skrbi, kako bi hrvatski seljak imao svoju hrvatsku školu, kamo mu radosna srca valja slati svoju djecu, da sebi za borbu ovoga života steknu dovoljno znanja i vještine, eda tim bolje mogu upotrebiti svu svoju tjelesnu snagu u svoju korist, pravu i trajnu, u probitak svoga sela i za uhar svoje tadžbine Hrvatske, koja dan danas potrebuje pametnih, razboritih iskusnih seljaka. Seljaka valja poučavati, bodriti, sokoliti i junačiti na dobra, plemenita i časna djela! Svi oni obrazovani Hrvati, koji dnevno opće s hrvatskim seljakom, a to su svećenici, učitelji, općinski činovnici, zatim umirovljenici vojničkog i građanskog staleža, kojih se desi katkada na selima: neka seljaka kod svake zgode, koja im se nada, ustrajno, strpljivo, nesebično i požrtvovno dobru, istini i ljepoti upućuju. Imajmo uvijek pred očima onu: što je bolje seljaku hrvatskome, to je bolje i cijeloj Otadžbini Hrvatskoj. Školovani su ljudi zvani, da seljaka na stazu lijepa, pristojna i fina vladanja svraća, jer dan danas treba da se i pastir uljudno, prijazno i susretljivo vlada. Osobito nam treba našega hrvatskoga ratara odvraćati od vječita pohađanja prokletih krčama, gdje se povodom prekomjerna uživanja žestokih pića (alkohola) redovito zbivaju najužasniji zločini, koji unesrećuju za uvijek ne samo pojedinca, nego svu mu porodicu, a bacaju osim toga crnu ljagu na cijeli naš narod hrvatski. Sveta je dužnost obrazovana Hrvata, da sâm, gdjegod i kudgod može svojim ugledom i primjerom prednjači hrvatskome seljaku, da ga svim silama odvrati od gadne dangube, ubitačne besposlice i klete nemar-

nosti, koje mane uništuju ne samo pojedine porodice, već gdjekad i cijela naša sela, te su uzrokom: da nam našu slavnu i dičnu domovinu, naše sveto ognjište pradjedovsko gomilama napučuju tuđinci i doseljenici iz različitih krajeva i zemalja. Stoga valja svojski i najozbiljnije poučiti hrvatskoga našega seljaka, da nema pod tim nebom ljepšega i ugodnijega života, nego što je život, što ga provodi na svome ognjištu, na svojoj domaji, u Otadžbini svojoj Hrvatskoj: u lijepu, plemenitu i korisnu radu za sebe, za milu porodicu svoju i prekrasnu Otadžbinu Hrvatsku, koja mu kao dobru i vjernu sinu sve od kolijevke do groba u obilju daje i koju je naš neumrli hrvatske pjesme velikan Preradović ovako opjevao:

Oj sve tvoje krasno li je
I premilo svakom sinu,
Koj' ne ljubi majku inu,
Koj' pastorkom tebi nije,
Već uz hranu tvojim kruhom
I tvojijem diše duhom!

26. Što ti je činiti, da budeš kano Hrvat svoj na svome i slobodan u svome domu, neovisan i samostalan?

Sloboda duha prava je sloboda:
U tome znaku spas je našeg roda.
I junačku će sharat vrieme piest,
Al istina će tvrda biti dovjek:
Ti poznaj sebe, pa ćeš biti čovjek,
Robovat nećeš, dok ti žive sviest!

August Šenoa.

Valja mi nastojati, da težim za prosvjetom. A to ću postići time, ako ću rado polaziti kano dijete školu, a kad iz škole izađem, treba da i nadalje uz knjigu provodim svoj život. Čitati i učiti mi treba knjige i novine, koje će proširiti moje znanje u mojoj struci i staležu. Čitat ću knjige poučnoga sadržaja, koje zasjecaju u moje zvanje. Kano seljak bavit ću

se štivom gospodarstvenoga sadržaja; kao obrtnik držat ću novine, koje pišu i razlažu o mome obrtnom položaju i njegovu poboljšanju, kano trgovac naručivat ću sebi knjige trgovačkoga sadržaja itd.

Svaki Hrvat neka se naobrazuje sve to više u svojoj struci, neka se prosvjetljuje, neka svoj duh oplemenjuje. Ako to svaki Hrvat čini, bit će svi prosvijetljeni. A ako to cijeli hrvatski narod jednom bude, onda se možemo ponadati slobodi, neovisnosti i samostalnosti Domovine Hrvatske. Onda se ne će usuditi koja god kukavica, koja se u naš kraj dotepe, da meni može biti zapovijeda i da mu budem čak slugom i robom, da meni na mome zemljištu oduzme svakdašnju zaradu, da mene, ne dao Bog, istjera iz moga doma. Što si bolje prosvjetljeniji, to ćeš bolje znati cijeniti svoju kuću i kućište, svoju oranicu, livadu, šumu, svoje zlatno polje, svoj plug i alat — pa te nikad niko živ, pa bio on kako silan i moćan, ne će odagnati s tvoga svetog i časnog rođenog praga, što ti ga je nekoć tvoj pošteni djed i dobri otac velikom mukom, dapače i krvlju svojom stekao i tebi u amanet ostavio.

Što prosvjetljeniji, to si sretniji i zadovoljniji!
Prosvjetom dolaziš do slobode i blagostanja!
Prosvjetom bivaš jak i silan, budeš svoj gazda, svoj na svome, Hrvat na ognjištu hrvatskome!

27. Što je hrvatska narodna čast?

Prah pod našim koracima
Prah nam slavnih predjâ to je,
Prah Zrinjskoga i Hrvoje
I mnogijeh sličnih njima.
Bud'mo i mi vriedni dosti
U njem shranit svoje kosti!

Petar Preradović.

Svaki Hrvat, u koga su jače razvijena čuvstva rodoljublja, ponosi se u velike vrlinama i zaslugama hrvatskoga naroda i ljepotom Hrvatske Otadžbine, cijeni i štuje nada sve svekolika lijepa svojstva hrvatskoga naroda i ljepotu Hrvatske Otadžbine. Takav Hrvat ne dopušta nikome na svijetu, da bi i jednom samo riječju povrijedio čast hrvatskoga naroda ili ća pogrdio Hrvatsku Domovinu. On to drži za uvrjedu svoje lične i obiteljske časti, pa je svagda spreman, da se bori za obranu hrvatske narodne časti, znajući dobro, da onaj, koji brani čast svoga naroda i ugled svoje domovine, taj brani ujedno i svoju čast i ugled svojega ognjišta i doma.

Svaki Hrvat, koji želi, da ga drugi poštivaju, dužan je da čuva svoje dostojanstvo hrvatsko i narodnu čast hrvatsku, koja treba da je svagda i svuda čista i neokaljana kao sunce.

28. Što zahtijeva hrvatska misao?

Čuvstva tko nema za narod i zemlju naroda svoga,
Ne zna na zemlji za slast, koja nadilazi sve.

Petar Preradović.

Hrvatska misao zahtijeva, da mi svi Hrvati, gdje nas god ima na tome svijetu, bilo u otadžbini svojoj ili izvan nje, treba da znamo jedan za drugoga, da se jedan za drugoga zanimamo, da se svi osjećamo kao braća i sinovi jedne drage majke, a ponajglavnije jest, da se mi Hrvati međusobno i uzajamno i materijalno i duševno i u dobru i u zlu potpomažemo. Treba dakle, da se u nas Hrvata potpuno razvije svijest o narodnoj zajednici i da se naše hrvatsko rodoljublje učvrsti i utvrdi. To neka bude idejal svakome Hrvatu i za tim treba da teži svaki svaki posljednji Hrvat. Samo onda, kad ćemo svi Hrvati raditi na ostvarenju tog idejala, moći ćemo se spasti od pogibelji, koje odasvuda prijete održavanju hrvatske narodnosti. Onda će biti budna svijest hrvatska i misao hrvatska ne će propasti, dok god i jedan Hrvat živi.

29. Koji ponos treba da je u tebe ponajvećma razvijen?

Hrvat mi je otac, Hrvatica mati,
Hrvat sam i sâm!
Za Hrvatsku svoju živjet, umirati,
Moram viek da znam.

Da sam Hrvat, junak, vazda smion, bodar,
To nek znade sviet!
Stieg visoko dižem: crven, biel i modar,
Za nj' ću živjet, mriet!

A. Harambašić.

Hrvatski narodni ponos!

U čem sastoji tvoj hrvatski narodni ponos?

Moj hrvatski narodni ponos sastoji u tom: što sam član tako divnoga naroda, koji, proživjevši a i danas još sveđer proživljuje na svojoj rođenoj grudi preraznovrsne nevolje, uza sve to čil, jak, snažan, neslomljiv, neoboriv i žilav još sveudilj postoji; što sam član tako junačkoga naroda, kakvih malo na svijetu imade, naroda, koji ima neprolazne slave prošlosti, za koje se je tako hrabro ponio, da je dobio časni u povijesti svjetskoj naslov »predziđe kršćanstva«; jer ima malo naroda na svemkolikom svijetu, koji je imao od pradavnih vremena više junaka, vitezova, vojskovođa, banova, knezova, kraljeva i tako velikih, jakih, moćnih i silnih muževa na maču, nego što ga je imao moj od sviju naroda najslavniji i najdičniji narod hrvatski; toliko umnika i velikana nije rodila nijedna majka, osim moje predrage majke Hrvatske, kojoj sveto ime kao Hrvat uvijek svagdje s najvećim ponosom, dostojanstvom i strahopočitanjem izušćujem; nadalje sastoji moj hrvatski narodni ponos u tom, što sam dijete takoga naroda, u kom se rodilo sijaset zaslužnih muževa i žena po umu i srcu, toliko plemića i plemkinja duhom, kojih će slavna hrvatska povijest spominjati, dok god bude i jednoga Hrvata — kojima će ime sjati na hrvatskome nebu prosvjete žarče od sunca i čarobnije od zvijezda zlatnih posutih po sinjem obzorju nebeskom; ponosim se u velike i time, što jesam i što se zovem Hrvatom, jer je u hrvatskome narodu od pamtivijeka bilo, danas ih ima, a i bit će, ako Bog svevišnji dâ, i u buduće velikih, žarkih i zanosnih rodoljuba i rodoljupkinja, prosvjetnih dobrotvora, plemenitih, požrtvovnih i nesebičnih muževa i ženâ, koji se nikada nijesu žacali žrtvovati se za ma bud koju hrvatsku svetu stvar ili misao; koji su nadà sve ljubili svoj krasni, milozvučni i plemeniti jezik hrvatski, te svagda i svagdje jasno, glasno, junački i viteški cijelome svijetu na vidiku, s najvećom samosvijesti isticali i očitovali, da su Hrvati i ništa drugo nego Hrvati i Hrvatice. (Jelena Zrinska, Katarina Zrinska, Zrinski i Frankopan.)

Žarko i dično ponosim se svojim hrvatskim imenom, svojim duši i srcu mi dragim Hrvatstvom. Jesam i bit ću vazda ponosan, što sam Hrvat, što sam se u lijepoj i predragoj Hrvatskoj rodio, i kad bi mi Gospod Bog dao, da se kojim čudom opet jednom vratim na ovaj svijet, ništa ne bih drugo htio da budem, nego Hrvat i samo Hrvat. Za Hrvatsku moju svetu Majku značajno i pošteno živjeti, za svetinje hrvatske stojati vazda na braniku, za Hrvatsku, za narod hrvatski svojski i neumorno raditi i djelovati i za Hrvatsku, otadžbinu moju slavnu i jedinu i za njenu slobodu slavno mrijeti: bila bi opet sva želja, sva težnja moga cijelog života i bivstva, kao što mi je danas, a bit će, tako mi Bog pomogao, do posljednjega daha moga. Sa hrvatskim dičnim pjesnikom Jorgovanićem kličem ko pravi Hrvat iz dna hrvatske svoje duše:

Imade l' gdje domovine ovake
Što tolike je rodila junake,
Kraj rana samrtnih i ljutih strava
I svježa ostala i tako zdrava,
Uz nevolja i drugih jada trista,
Ovako sveta, sjajna i prečista!

31. Čim ti je sve isticati svoj hrvatski značaj i hrvatski ponos?

V'jek se mladjan molih Bogu
Za Hrvatsku, narod svoj;
Što Hrvatom zvat se mogu,
To je jedin ponos moj.

Za Hrvatstvo sveto, drago
Želim radit sav v'jek svoj;
Ono mi je rajsko blago,
Ono jedin ponos moj.

Za Hrvatstvo dično, milo
Žrtvovao bi život svoj;
Nasladom bi to mi bilo,
To bi bio ponos moj.

A. Harambašić.

Hrvat ističe svoj hrvatski značaj i ponos, ako svojoj djeci uz udomaćeno lijepo svetačko ime nadjene pravo hrvatsko narodno ime, (tih imena naći će u našim hrvatskim koledarima), da im već na početku života utisne u dušu neizbrisivi biljeg i znak, koji će ih, dok su god djeca živa, opominjati, da su Hrvati, da su članovi krasnoga, ponosnoga i junačkoga naroda hrvatskoga.

Naša narodna hrvatska imena, kojima su se nazivali nekada u blažena doba naši kraljevi, junaci i banovi hrvatski, zaista su krasna, slatka i milozvučna, te je dužnost svakoga Hrvata, koji se u istinu svojim Hrvatstvom ponosi, i koji je zaista Hrvat dušom i tijelom, da svoj porod okrsti tim imenima, a nipošto da svojoj djeci, svojoj uzdanici, svome milju i omilju, daje tuđa imena, koja nas Hrvate upravo nagrđuju. I u ovom pogledu treba da se tuđinštine, koja nas Hrvate sa svih strana danas opkoljuje, otresemo i da je se sasvim okanimo. Neka nam bude uvijek ono najdraže, najuzvišenije i najsvetije, što je hrvatsko, što nam uhu, srcu i duši hrvatskoj godi.

Hrvat ističe svoj hrvatski značaj, ako sebe odijeva po hrvatskome narodnom

kroju i ako kao pravi Hrvat nosi našu lijepu i slikovitu narodnu nošnju, kakve ni jedan drugi narod ovoga svijeta nema.

Hrvatskoj narodnoj nošnji zadivio se svak tuđinac i to ne mali ljudi, već velika gospoda, osobito kraljevi, vladari i knezovi tuđih stranih država, koji se nisu mogli dosta nagledati hrvatskih krasnih odijela, osobito nošnje naših ženskinja. Kad su se o ljepoti naše hrvatske nošnje, našega hrvatskoga narodnoga ruha i odijela, tako pohvalno izjavili i knezovi i kraljevi, koji su svijetom mnogo toga krasna i veličajna vidjeli, a ono moramo mi Hrvati da se svom dušom ponosimo narodnom svojom nošnjom i da je nosimo i njome se uvijek kitimo.

Stoga je upravo pokudno, kako su neki krajevi u Slavoniji poprimili tuđu nošnju, tako da se naš hrvatski seljak ne može od tuđega čovjeka raspoznati. To je sramota po nas sve Hrvate! Toga ne smije da bude. Svojim se treba dičiti, dok god živimo, jer baš ruhom i odijelom treba isticati našemu seljaku hrvatski narodni ponos. Ko tako ne radi, nije hrvatski seljak, nije Hrvat, već je odmetnik i odrod!

32. U čemu sastoji zaštita Hrvatske domovine?

Oko nas su silniji i jači
Izginili u viekova tmini,
A nas evo do današnjeg dana
U toj miloj našoj otačbini.
Biedni, mili hrvatski moj rode,
Ne daj dušu da ti očaj hvata,
Digni glavu, ustraj i ne kloni,
Doć će sunce i na tvoja vrata.

Jovan Hranilović.

Mi Hrvati, što nas je pod ovim suncem, ne možemo ni od koga da očekujemo pomoći, već nam treba da sve sami sebi uradimo. Ponajprije nam valja nastojati, da se što bolje kulturno razvijemo i da nam Hrvatska Otadžbina što više

na prosvjetnom polju uznapreduje. S napredovanjem prosvjete razvija se u hrvatskoga naroda sve više rodoljublje i domoljublje, a tim će dospjeti do imućstvenoga blagostanja — pa će Hrvat imati dovoljnih sredstava i za viši kulturni rad i za zaštitu hrvatske domovine.

Budući da se u našoj domovini iz dana u dan sve više neprijazni nam živalj umnožava i ukorjenjuje, to treba svi do jednoga, bez iznimke, da budemo vrlo na oprezu, da nam tuđinac ne bi nametnuo svoj jezik, svoje običaje — u jednu riječ: svoju kulturu (prosvjetu), koja bi bila kadra odroditi sve one širom naše domovine, koji su slabići duhom i značajem, od narodnosti hrvatske:

Stoga nam Hrvatima treba sposobnosti u radu za našu narodnu obrazovanost i snage u borbi za našu slobodu i za sveta naša hrvatska prava.

U nas Hrvata treba da bude jednako i bez prekida budna hrvatska svijest, da mi svi Hrvati, što god nosimo to slavno i časno ime, složnim radom stojimo jedan uz drugoga, da jedan drugoga potpomažemo bratski, svojski, kako se to vrlome Hrvatu i dolikuje; da budemo ustrajni u izvršivanju svetih otadžbeničkih dužnosti i da budemo u svako doba: najozbiljnije pripravni za odbranu i za zaštitu Hrvatske Otadžbine. U tom leži sav nam spas, koji će jedino doći nama Hrvatima: po nesebičnoj, požrtvovnoj i žarkoj ljubavi prema najsvetijem uzoru našem — Otadžbini Hrvatskoj.

33. Što je značaj, a što hrvatski značajnik?

Pravi čovjek čeliči se borbom,
Svoju ljubav prikloni svom puku
Koji danas značajeva treba,
Kano prosjak koru suha hjeba.*

I. N. Jemeršić.

Značaj sastoji u tom, da se nikakvom silom, nikakvim pritiskom, nikakvim prijetnjama ni progonima ni u najvećoj bijedi i nevolji ne dam odvratiti od dobra, kojemu treba da kao čestit, pošten i nesebičan Hrvat ostanem u svim prilikama do posljednjega daha svoga života: vjeran, privržen i odan svim silama i duše i tijela. Značaj sastoji u tom, da se ne dam s puta pravice i poštenja ni od koga, pa bio on kako mu drago moćan, silan, uplivan ili bogat, pa bio on najveći gospodar ili silnik ovoga svijeta, ma ni za dlaku maknuti.

Duševno jak i značajan Hrvat ostaje vjeran Bogu, Crkvi, narodu hrvatskome, Hrvatskoj Otadžbini i svim svetinjama hrvatskim; nadalje je Hrvat značajnik vjeran dužnostima svoga staleža, svoga zvanja i ostaje vjeran do smrti: pravici, istini i ljubavi.

Značajna Hrvata ne može nitko podmititi ni potkupiti; radije će podnijeti i istu smrt, nego da se iznevjeri neprevarljivu glasu čiste i neokaljane savjesti svoje i svojim zlatnim načelima, kojima se tako reći u duši svojoj pred Bogom zakleo: da će im i u dobru i u zlu ostati nepokolebivo i neoborivo vjeran. Naročito u izborno doba treba da se pravi rodoljub i domoljub hrvatski sjajnim značajem odlikuje.

Značajan Hrvat ne okalja ni u jednoj zgodi ovoga života svoj čist i svjetao poput sunca obraz; ne zatajuje nikad svoj narodni hrvatski ponos. On stoji, pa makar na nj navalile sve bure i nepogode ovoga svijeta: postojano na čvrstu temelju kao klisurina.

Stoga nam se valja uteći višnjem Bogu: da nam hrvatskome narodu pošalje što više kremenjaka i značajnika — jer samo značajnici, velikani dušom mogu: da spase, da preporode narod hrvatski, da privedu k slavi, k sreći i blagostanju našu predragu Otadžbinu Hrvatsku!

34. Da li ti valja ljubiti knjigu?

Povjest naša zgode broji mnoge,
Gdje Hrvati boriše se slavno;
Za krst časni i slobodu zlatnu,
Za dom mili i za pravo davno...
Uči povjest — budi svoj u svome,
Hrvat na ognjištu hrvatskome.

I. N. Jemeršić.

Jest, a po gotovo knjigu hrvatsku, koja me poučava o mojoj Domovini Hrvatskoj u zemljopisnom i u povjesnom pogledu. Iz takvih knjiga upoznat ću sve krajeve prostrane mi domovine: Hrvatsku, Slavoniju, Istru, Dalmaciju, Bosnu, Hercegovinu, Međumurje — sve ove zemlje sačinjavaju moju domovinu nekadanju slobodnu kraljevinu Hrvatsku. A sve su ove zemlje zato hrvatske, jer u njima obitava hrvatski narod. Iz zemljopisa naučit ću: sve gore, rijeke, jezera, ljekovita vrela, veličajno more hrvatsko i otoke njegove, gradove i sela — uopće u zemljopisu naći ću opisane sve krasote i sve čare drage mi Domovine Hrvatske. P o v j e s n i c a pak Hrvatske kazat će mi svu slavu i veličinu moje domovine od najstarijih vremena do dana današnjega. Povjest hrvatska će me poučiti, da imam biti junak. Kao što su bili moji slavni djedovi i junački pradjedovi hrvatski. Ona će me poučiti, da budem velik čovjek u svome zvanju i u radu za domovinu Hrvatsku, a ne dao Bog nikada, da budem nedostojan član hrvatskog mi milog naroda, da mu budem ikad kao besposličar i nehajnik na teret i sramotu, da budem kukavica, podlac ili čak izdajica Hrvatske domovine ili hrvatskoga naroda i to jedino zaradi svoje tjelesne koristi, svoga trbuha ili džepa. Bio ja seljak, ratar, težak, obrtnik, trgovac, činovnik ili član kojega mu god drago drugog staleža: živjet ću i raditi vazda i svuda tako, da budem na čast i na diku svoje domovine Hrvatske i naroda hrvatskoga.

U povjesnici hrvatskoj naći ću divne primjere o junacima i velikanima na maču i na peru i na takve ću se vazda ugledati, takve vrličine i takovi značajnici bit će mi uzorima u svem životu mojem. Čitat ću i učit od srca životopise slavnih i znamenitih Hrvata, koji su se bud na kojem polju prodičili u svome radu i djelovanju za Hrvatsku, a i svojski ću nastojati, da se prema svojim tjelesnim i duševnim silama za njima povedem.

A kad dođe umrijeti,
Metnite mi blizu srca
P o v j e s t i nam listak sveti!
I kako se ptica vije
Moj će dašak da se gubi;
Jer se lako, lako mrije,
Kad se p o v j e s t svoja ljubi!

Silvije Str. Kranjčević.

35. Osim zemljopisa i povijesti hrvatske, treba li da i još koje druge knjige hrvatske čitaš i proučavaš?

Spas nam je znanje, znanje nam sila,
Znanje nam slava, znanje nam čast.
Hrvatska zemlja, majka nam mila,
Znanjem će živjet, rasti i cvast.

August Šenoa.

Jest, meni kao dobrom Hrvatu, koji vazda čeznem za znanjem i naobrazbom, valja da se upoznam i sa lijepim proizvodima književnosti hrvatske. Sveta mi je dapače dužnost, da se po knjizi upoznam s onim slavnim duševnim velikanima: ljupkim pjesnicima, darovitim piscima i pripovjedačima hrvatskim, koji su, eda proslave i prodiče svojim radom svoju Otadžbinu Hrvatsku širom svijeta, spjevali nježne pjesmice, zanosne davorije, veličajne himne, te koji su za hrvatski narod napisali umnih i čuvstvenih pripovijesti; a ovi duševni proizvodi i mašte i uma svi su kadri, da mi u svako doba, kod god za njima posegnem, oplemene i okrijepe srce i dušu.

Što sam bolji rodoljub i domoljub, to bolje treba da budem upućen u lijepu književnost hrvatsku, koju mi kao i njene predstavnike valja u velike ljubiti i štovati. Među mnogim našim slavnim pjesni-

cima i piscima hrvatskim gledat ću, da neke na osobit način uzljubim i zavolim, da mi postanu dobrim i iskrenim duševnim znancima i ljubimcima i da njihove pjesmotvore i pripovijetke u svome hrvatskom domu smatram kao neku svetinju. Dašto, da ću sebi osnovati i lijepu knjižnicu od hrvatskih znamenitih pjesnika i pisaca, a ta će knjižnica svjedočiti, da sam zaista naobražen i plemenita srca i uma Hrvat.

»Što se više poznaje književnost, više se i cijeni, više se i ljubi. Koliko tko ljubi književnost svoju, toliko ljubi narodno bivstvovanje svoga naroda.«

36. Mora li Hrvat da pozna svoju otadžbinu Hrvatsku?

Jer Hrvat je vazda bio
Kremen-značaj, duše tije,
Za dom pjevo, a krv lio;
Pa ima li, što je vječno
I uz Ttvorca što će stati:
To će Hrvat s grudom ovom
Opstojati — — bitisati!

Rudolf Fr. Magjer.

Jest, svaki Hrvat mora u prvom redu da upozna svoju svetu i rođenu majku: Otadžbinu Hrvatsku. On mora da zna, kakva je zemlja, u kojoj on živi i prebiva i koju zemlju on nazivlje svojom otadžbinom. Hrvat treba da poznaje sve krajeve prostrane svoje domovine. Svak i sljednji Hrvat treba da se smatra članom cjelokupnoga naroda hrvatskoga, za to treba da svaku radost i svaku žalost, koja snađe cijeli hrvatski narod, i on odmah oćuti — i s njime dijeli, jer je jedno s njime. Kad cijeli narod hrvatski što pokrene za opću dobrobit svoju, onda se svaki Hrvat mora radosna srca prihvatiti posla i gledati, da u javnome radu za otadžbinu ne bude posljednji.

Ako bi koji neprijatelj Hrvatske Domovine htio da kojega rodoljuba Hrvata sprečava u svetome radu za hrvatsku narodnu korist, to se on ne smije dati zbuniti niti smesti ni onda, kad mu se protivnik i zagrozi, da će mu naškoditi, da će ga pače i života lišiti — jer Hrvat treba da bude u najgorčim časovima junak, koji će za Hrvatsku, svetu majku sviju nas Hrvata, podnijeti draga srca sve nevolje i sve muke, svijestan, da radi za ono, što mu je najsvetije: za svoj narod hrvatski i za dragu svoju potomčad hrvatsku.

37. Što je nužno za razvijanje hrvatskoga rodoljublja i ljubavi prema Otadžbini Hrvatskoj?

Za razvijanje hrvatskoga rodoljublja i ljubavi prema Otadžbini Hrvatskoj nužno je hrvatsko društvo i društvena hrvatska sredina, koja se odlikuje ćudoređem i značajem i koja je kadra da svojim sjajnim primjerom već malena dječarca ili djevojčicu potiče i upućuje na domoljubna i rodoljubna djela i na častan i plemenit rad za opću korist Hrvatske Otadžbine.

U tako dobrom društvu vlada prava ljubav, zlatna sloga i neslomiva uzajamnost; u njemu se svi članovi zajednički potpomažu, dijele međusobno i dobro i zlo. U takovu društvu nalaze se sami požrtvovni, nesebični i plemeniti ljudi; svi su spremni da zborom, a još više tvorom pokoriste hrvatskome narodu i Hrvatskoj našoj Otadžbini.

Što je društvo moralnije (ćudorednije) i obrazovanije, to više je dužno, da rodoljubnim i domoljubnim djelima bude za ugled i dobar primjer manje obrazovanim i nižim slojevima naroda. Nesebičan rad treba da je geslom i vodičem svakome pojedinom članu pravoga hrvatskoga rodoljubnog društva, gdje se svaki član mora iz petnih žila trsiti: da svojim vrlinama i zaslugama što više privrijedi za opći probitak i boljak hrvatskoga naroda, kojega treba da u svako doba više ljubi nego samoga sebe.

38. Kako ti treba živjeti, da ponajbolje pokoristiš sebi i predragoj svojoj otadžbini Hrvatskoj?

Pa čekali te jadi,
Pa rastô putem trn;
Moj brajne, radi, radi,
Bud svietao dan il crn.

Aug. Šenoa.

Ja kao Hrvat provodim i provodit ću uvijek svoj život u poštenu i plemenitu radu. Bio ja star ili mlad, bio ja seljak, ratar, težak, gospodar, obrtnik, trgovac, činovnik ili radenik koje mu god drago struke ili član ma bilo kojeg staleža: stjecat ću sebi bud tjelesnim bud duševnim radom vazda na pošten način svagdanji svoj hljeb. Čovjek je rođen da radi. Samo rad i molitva oplemenjuje čovjeka i uzrokom je sviju radosti života. Rad uzvisuje čovjeka nad sve ostale stvorove. Rad donosi stotinu blagoslova i sijaset slasti i čara i nema slađega na svijetu odmora, nego što je odmor poslije zdušno i savjesno ovršena posla i rada. Čovjek, koji čestito i svojski radi, razvija u sebi umjerenost, samosvladanje, čvrstu i odlučnu volju, veselje i radost, zadovoljstvo i još nebrojeno drugih vrlina i kreposti, o kojima bezposličar, ljenčina i danguba nikad ništa ne saznaje niti saznati može.

Samo onda bit ću valjan, sretan i zadovoljan, ako kao Hrvat vazda i svuda i u svim zgodama života udovoljujem dužnostima svoga zvanja, a to ću postići: svojski radeći i znojeći se. Kao Hrvat nastojat ću, da se svojim radom, bio on sitan ili velik, odlikujem i istaknem — navlastito među tuđincima nastojat ću, da pokažem: kako je Hrvat dobar, upotrebljiv, brižljiv, pošten i zdušan radnik. Samo tako živući, bit ću od koristi i sebi i svome domu, na diku svoga mjesta, u kom se rodih, i na ponos mile i krasne mi otadžbine Hrvatske. Svojim lijepim i plemenitim radom pokazat ću cijelome svijetu: što je kadar Hrvat postići i što Hrvat sve umije oživotvoriti a i gledat ću, da se mojemu radu i poslu svak divi, da me poradi moga rada svak hvali, poštuje, cijeni i ljubi. Radom i samo radom hoću da proslavim sebe kao Hrvata i sveti svoj dom hrvatski!

39. Treba li da kao hrvatski domoljub i rodoljub budeš i požrtvovan?

Ljubav prema domovini nema stupnjeva: ko ne čini sve, nije ništa učinio, ko ne daje sve, uskratio je sve.

Jest; ako hoću da moj hrvatski narod obezbijedi svoju budućnost, to moram ja a i svaki rodoljub, bio on siromak ili bogataš, svaki prema svojim prilikama, natjecati se štogod bolje može, u požrtvovnosti. Gdje nema požrtvovnosti, ondje nema pravog i iskrenog domoljublja. Nigdje i nikada ne smije da nadvlada moja osobna korist općenitu korist moje Domovine Hrvatske. U probitak dobre i svete stvari hrvatske ne smijem ja niti ikoji dobar Hrvat, da žalimo filira, koji posvećujemo za općenito dobro i sveopću korist mile Otadžbine Hrvatske. Kad se radi za bilo mu god koju stvar hrvatsku, onda mi treba prionuti uz one plemenite ljude, koji svojom požrtvovnošću nastoje i rade da privedu k slavi, k sreći, k slobodi, k blagostanju svetu i nada sve dragu nam Majku — Otadžbinu Hrvatsku. Žrtve, žrtve i opeta žrtve! Bez žrtava ne smije da bude Hrvata — bez žrtava nije Hrvatska Hrvatskom!

40. Treba li da poštuješ uspomenu slavnih i zaslužnih muževa hrvatskih?

Nebo ima svietlijeh zvjezdica,
Zemlja ima osvjetlanih lica;
Što su zviezde nebeskoj pučini,
Svietla lica to su domovini.

Petar Preradović.

Dušom i srcem valja mi poštivati uspomenu na one muževe i Hrvate, što su sebi stekli neproci-

jenjivih i neprolaznih zasluga, bilo to na kom mu dragom polju, za moju lijepu dragu, i svetu Otadžbinu Hrvatsku. Nastojat ću kod svake zgode i prilike, koja mi se u životu desi, da im se ime časno i sjajno u narodu hrvatskome ovjekovječi. Kupovat i čitat ću djela i knjige naših umnih velikana hrvatskih: pjesnika, pisaca, povjesničara i učenjaka. Učit ću životopise hrvatskih slavnih ljudi, a njihovim slikama uresivat ću svoj stan i dom hrvatski. Samo na taj način bit ću kadar, da velikane naše hrvatske zavolim, da ih od srca svoga uzljubim i da kao vjeran sin i potomak njihov pođem njihovim svetim tragom, koji neka je blažen i blagosloven u sve vijekove!

41. Jesi li ti dužan raditi za svoj narod hrvatski?

I kudgod te diljem svijeta
Valovlje tog žića nosi,
Budi jak i čvrst ko stijena
I olujam svim prkosi!
Sjajnom sini jednoć zvijezdom
Hrvatskog sred neba:
Junak budi, budi značaj —
Hrvatska te treba!

Lujo Varga Bjelovarac (1871.).

Jesam; svaki Hrvat i svaka Hrvatica, koji su to ne samo po imenu već i po srcu svome, dužni a i zvani su prema duševnim i tjelesnim silama svojim, prema imućstvenim sredstvima svojim da nešto učine za svoj hrvatski narod. Bila to i najmanja i najneznatnja stvarca, koja se od srca i drage volje daje narodu i domovini u korist, prima hrvatski narod s velikom zahvalnošću i smatra rodoljubnim djelom. — Za hrvatski narod radi svak onaj, koji kao svetinju ljubi, čuva i gaji svoj preslatki, predragi i plemeniti jezik hrvatski; nadalje onaj, koji se drži svojih lijepih narodnih običaja, koji ljubi svoju prekrasnu narodnu nošnju hrvatsku.

U hrvatskome selu radi i djeluje svaki ratar, koji svojski i od srca svoje polje obdjelava, mnogo za svekoliki hrvatski narod; svaki hrvatski obrtnik, zanatnik, trgovac ili drugi koji javni radnik, koji u poštenju i u znoju lica svoga zarađuje svoj svakidašnji hljeb, radi također za narod hrvatski. Ali najvećma radi za narod hrvatski onaj, koji ga bilo u ratno bilo u mirno doba brani, na koji mu god drago način, od neprijatelja, kojih na nesreću svoju baš hrvatski narod vrlo mnogo ima, te koji pri tom ne štedi niti imetka a niti života svoga. — Svi sve za Hrvatsku! neka je geslo sviju nas Hrvata, što nas ima pod žarkim suncem nebeskim, koje dao Bože silni, ogrijavalo u sretnim a po gotovo u teškim časovima mnogo i mnogo značajnika, borilaca i junaka za hrvatski dom i rod!

42. Što je hrvatska obitelj i kakva treba da bude?

Blago onom, kom je sreća dala,
Najprije cvieće, a za cviećem plod —
Da za ljubav i za nadu živi,
Pa da umre, pogine za rod!

Luka Botić (1830.—1863.).

Hrvatska obitelj, bila ona mala ili velika, treba da bude za sebe nepredobljiva tvrđava i sijelo svega onoga, što je nama Hrvatima uzvišeno i sveto, plemenito i dobro, korisno i pravo. Ona treba da je radionica, gdje sve sile čovjekove marljivo djeluju; oružana, iz koje se posuđuje oružje za borbu života. Obitelj treba da je mjesto mnogih veselja i zabava; vježbalište za svaku krepost i vrlinu; škola, u kojoj učimo snostiti boli i uživati veselja. No navlastito treba da bude hrvatska obitelj mjesto, gdje sebi možemo prisvojiti ono zadovoljstvo, koje izvire iz težnje za lijepom prirođenosti i umjerenosti. U hrvatskoj obitelji treba se dobrano poskrbjeti, da u njoj ne bude dosade, već da se u njoj nađe uvjek rada, toga izvora prave ugode i svakoga zadovoljstva na tom svijetu. Hrvatska obitelj treba da bude zemljište, na kome duša mlađahnoga Hrvata puna nade dozrije do onoga, što je najdivnije na svijetu; bašta, u kojoj ljubav najdivnijim cvjetovima procvate i najslađim plodovima urodi.

43. Koje su vrline, što ih treba u hrvatskoj obitelji pobuđivati, njegovati i unapređivati?

Oj, budite nam sjajne zviezde,
Koje sjaju svome rodu,
Kad mu uče njegvu djecu
Ljubit dom svoj i slobodu!
»Hrvatskim majkama«.
Iv. N. Jemeršić:

Vrline, kojih je najviša svrha ćudoredno usavršivanje čovjeka i koje treba da u Hrvatskoj obitelji vladaju, jesu: Probuđivanje i sveudiljno njegovanje ljubavi prema Bogu, Crkvi i narodu hrvatskome, ljubav prema predragoj i slavnoj Domovini Hrvatskoj; ljubav prema bratu Hrvatu; svladavanje i upoznavanje samoga sebe; uzajamno njegovanje tijela i duha; usmrćivanje sveg onog, što je u nas zvjersko, divlje, surovo i prostačko; podjarmlivanje sviju sebičnih nagona; nesebično podređivanje pojedinca cjelini radi općenitoga h r v a t s k o g b o l j k a; unapređivanje čuvstva dužnosti i umjerenosti u svim stvarima. Samo njegovanjem ovih vrlina dospijeva Hrvat do prave slobode, do ćudoredne visine i savršenstva, koje ga usposobljuje, da rođenu svoju i svetu mu zemlju H r v a t s k u, koliko je god moguće, u raj zemaljski pretvori. A u njegovanju tih porodičnih vrlina neka u svako doba prednjači: plemenita, ćudoredna i blaga majka hrvatska.

44. Kako treba da odgajaš kao hrvatski roditelj svoju djecu?

Mila mi je djevojčica
Stidna, čedna i radina,
Kad je resi trobojnica,
Kad joj mila domovina;
Kad uz život bez poroka,
Uz kršćanski čisti goj,
Ko zjenicu svoga oka
Ljubi krasni jezik svoj.
Stjepan Buzolić (1830.—1894.).

Djecu svoju i muško i žensko valja da učim usporedo poznavati Boga i domovinu Hrvatsku. Djecu, čim počnu izgovarati riječi i čim počnu misliti, valja poučavati u domoljublju. Neka znadu već u prve dane svoga života, da su rođeni Hrvati, neka im se za rana ulije u dušu ponos hrvatski i svijest hrvatska. Svoje hrvatsko ime, svoj krasni biser-jezik hrvatski neka u velike ljube i štuju; neka ga nikome za volju i ni za koju cijenu ne zataje i ne oskvrnu. Neka svuda i vazda svakome očituju, da ih je hrvatska majka rodila i da se zovu ponosnim, časnim i junačkim imenom: Hrvati! Samo na takav način izaći će oni danas sutra na poprište Hrvatstva kao potpuni pravi i značajni rodoljubi i domoljubi hrvatski i samo od takvih može se čovjek jednoć ponadati lijepim djelima za dom i rod hrvatski.

45. Koga brojiš pored roditelja svojih među prve dobročinitelje svoje i otadžbine Hrvatske?

Od mog su roda pali milijuni
Za prosvjetu i vjeru i slobodu,
Ko tuča lišća, što se s grana struni,
Kad vihar diže kamenje i vodu;
Vjekovit patnik moj je narod bio,
Sve otkad dođe s vrletnih Karpata,
Al, vječno mrijuć, nije umriet htio,
Jer još nas ima, ima još Hrvata.
Aug. Harambašić.

Među prve dobročinitelje svoje pored časnih i dragih roditelja svojih, zatim pored svojih s v e ć e n i k a, brojim: u č i t e l j e i u č i t e l j i c e — n a s t a v n i k e h r v a t s k e. Oni imaju u životu najplemenitiju a i najtežu zadaću, a to je odgoj i naobrazba mladeži Hrvatske, koju im treba snabdjeti: i s t i n o m, z n a n o š ć u, k r e p o š ć u i j u n a č t v o m. Stoga su učitelji hrvatski vazda zavrijedili, da ih svak Hrvat, bio on mladac ili starac, ljubi i štuje u velike. N e m a n o v c a, k o j i m b i č o v j e k m o g a o n a p l a t i t i n j i h o v t r u d, n j i h o v m a r, n j i h o v u s k r b i m u k u i p o ž r t v o v n o s t n j i h o v u, koju oni posvećuju pri

odgoju i naobrazbi našoj zlatnoj pouzdanici, našoj dragoj djeci i potomčadi Hrvatskoj.

Hrvatski su učitelji i učiteljice oni dobri i vrijedni ljudi, koji omladinu hrvatsku uče poznavati uz Boga nada sve ljubiti predragu našu Otadžbinu Hrvatsku; koji mladež poučavaju o postanku i razvitku njenom, o borbama, pobjedama, slavama i o junacima njenim kao i o sudbini sviju nas Hrvata — u jednu riječ: nastavnici hrvatski nam dočaravaju pred oči naše zlatnu i besmrtnu povjest slavne i predobre majčice naše — Otadžbine Hrvatske.

Učitelji i učiteljice Hrvatske uče našu djecu, naše milje i omilje, prekrasnim, čarobnim i preslatkim pjesmicama, pričama i pripovijestima hrvatskim, koje sve odišu vjerom, čistim ćudoređem i starom hrvatskom plemenštinom, kojom obiluje kao majsko cvijeće rosom: naš plemeniti, zvonki i preslatki biser-jezik hrvatski. Nastavnici hrvatski daju čvrste temelje sinovima i kćerima našima; oni ih oduševljavaju za sve, što je lijepo, dobro i plemenito, da od njih danas sutra uzmognu postati zaista značaj-muževi, kremenjaci i kreposne žene Hrvatice — vjerne i požrtvovne čuvarice svetih i neoskvrnjenih domova i ognjišta hrvatskih! A dešava se također, a dao Bog i unapredak se dešavalo, da Hrvati i Hrvatice, što su ih baš hrvatski nastavnici odgojili, budu uistinu jednoć zorni junaci i zorolike junakinje, mučenici i mučenice za velike, svete i besmrtne naše idejale i uzore Hrvatske! Hrvatski učitelji i učiteljice predobro znaju, da nama Hrvatima treba na pretek muževa i ženâ, koje svuda i svagda: dišu, misle osjećaju i zbore hrvatski: muževa kremenjaka i značajnika, umnika, junačina i vrličina i duhom i tijelom, a ženâ plemkinja duhom i srcem, ženâ nježnih i domoljubnih hrvatskih osjećaja; ženâ domačica i kućanica vrijednih, koje će znati i umjeti u svako doba uzorno kućom svojom hrvatskom upravljati. Znadu naši učitelji i učiteljice, ako odgoje takvih muževa i žena, da ćemo biti sretni svi do jednoga mi Hrvati a sretna, blažena bit će s takvih muževa i ženâ: sveta naša majka sviju nas Hrvata — lijepa naša i veličajna Hrvatska! Svim učiteljima i učiteljicama hrvatskim, koji tako shvaćaju svoj uzvišeni rad i zadaću svoga života neka je svaka hvala i svaka čast cvala im u narodu hrvatskome!

Stoga je sveta i velika dužnost sviju roditelja hrvatskih, da od srca svoga i od sve duše svoje povjeruju djecu svoju vrlim, požrtvovnim i dobrim učiteljima i učiteljicama i da sinke i kćeri svoje šalju dičnim nastavnicima hrvatskim u školu, koja neka je vazda uz crkvu i dom roditeljski svakome Hrvatu i svakoj Hrvatici drago, dično i posvećeno mjesto na zemlji! Obilovala nam otadžbina Hrvatska nastavnicima i školama hrvatskim, a hrvatski narod upoznao što bolje i što temeljitije vrijednost i korist njihovu!

46. Kako treba da je udešena kuća hrvatskoga rodoljuba?

Ljubim tebe, o moj slatki dome,
Jer si dielak Hrvatske Domaje:
Nad njom i nad tobom, dao Bože,
Sunce sreće neka viekom sjaje!

L. V. Bjelovarac.

Kuća, u kojoj proživljujem svoj život, neka se vazda očituje, da je kuća hrvatska. Neka svak, koji pod moj krov uđe, odmah speti, da je zaista kopraknuo u dom pravoga domoljuba hrvatskoga. Namještaj, slike sagovi (ćilimi) i druge stvari u domu, pa ne bile bog zna kako dragocjene, neka ipak svjedoče. da im je gospodar i vlasnik Hrvat. Na jednom lijepom mjestancu u kući hrvatskoj, neka bude izvješena ma kako mala bila — sveta trobojnica hrvatska. Po hodnicima mogu da budu ukusno urezane ili naštampane lijepe hrvatske rečenice, poslovice, gdje-

koja kratka pjesmica, koja neka svjedoči da odišeš duhom hrvatskim n. pr.:

Hrvatskog je gostoljublja
Ovo mal i ubav dom:
Gdje Hrvatstvo slavlje slavi,
Gdje sam goso svoj na svom!

* * *

I kad bura svietom hara,
U mom domu sunce sja;
U njem božji mir tek vlada,
U njem srcu slast mi sva.

47. Treba li Hrvat da njeguje hrvatsku pjesmu i tamburu?

Kad narod bi nam teški dremež svlado,
Probudile ga davorije naše,
I kad je jadnik patio i strado,
Sve brige pjesma blažiti mu znaše.
I težajući zemlju on je pjevo:
»Oj l'jepa li je naša domovina!«
I makar r'jetko, trak jê sunca zgr'jevo,
V'jek mila mu je ostala jedina.

Josip Milaković (r. 1861.).

Hrvat, koji treba da bude pun zanosa i oduševljenja za sve, što je dobro, lijepo i plemenito i pun narodnoga hrvatskoga ponosa, Hrvat, koji imade iole dobar sluh i grlo, dužan je da bude članom kojega pjevačkoga društva. Imade od novijeg doba i na selima pjevačkih i tamburaških društava, u kojima se gaji naša prekrasna i predraga hrvatska pjesma, pa je hvale vrijedno, da i hrvatski seljaci na selima postanu članovima takovih plemenitih društava. Baš na selima treba u veliko gajiti i njegovati hrvatsku pjesmu i hrvatsku glazbu, jer te služe hrvatskome seljaku na pouku i na zabavu; pjesma i glazba oplemenjuju dušu i srce; čovjek postaje uz pjesmu i glazbu finijih i nježnijih osjećaja, a divljaštvo i surovost, mane, koje se, na žalost, još u veliko nalaze u današnjega svijeta, po pjesmi i glazbi iščezavaju i ginu. Pjesma i glazba, dakako samo u plemenitom smislu, odvraćaju čovjeka od razuzdanosti, od prokleta i neprestana pohađanja krčama, od pijančevanja i drugih raznih nepodopština i strasti. Na selima neka se izabere posebna prostorija za njegovanje pjesme i tambure, recimo u onoj prostoriji, gdje se nalazi hrvatska pučka čitaonica i knjižnica. Ondje neka budu pohranjene kajde za pjevanje, pjesmarice i ujedno tambure za tamburaše. Ovi neka priređuje po gdje kada po selima i male zabavice i posijela u hrvatske narodne svrhe n. pr. za dizanje škola i proširivanje već postojećih školskih zgrada, za osnivanje pučkih knjižnica i čitaonica. Nu te prostorije, gdje se sastanu tamburaši i pjevači, neka ne budu nikada u zgradi, u kojoj je možda krčma i gostiona, već naprotiv neka budu što dalje od krčme i gostione, jer bi se na taj način samo promašila lijepa i plemenita svrha tamburaškog ili pjevačkog društva. Pjevačka i tamburaška društva neka se prozovu slavnim i dičnim imenima kojega zaslužnoga rodoljuba ili domoljuba, uopće kojega velikana hrvatskoga.

48. Koji dan u godini treba da mi Hrvati slavimo kao narodni blagdan i zašto?

Dan slavenskih apostola sv. Ćirila i Metoda, koji pada svake godine na 5. srpnja. Sv. Ćiril i Metod donijeli su slavenskim narodima slavensko bogoslužje i pismo; njih smatramo stoga i mi Hrvati svojim zaštitnicima i zakrilnicima kod prijestolja božjega, pa se k njima utječemo osobito onda, kad nas tuđinci hoće da poplave i unište. Zato smo mi Hrvati i osnovali društvo sv. Ćirila i Metoda, da preko škola (u Istri od Talijana) svoju dragu djecu i drgocjen porod svoj spasimo od tuđinske najezde. U Istri se talijanstvo tako raširilo, da dizanjem tali-

janskih škola otima nama Hrvatima hrvatsku djecu i od hrvatske djece čini odrode talijanaše.

Stoga je vanredno zaslužno po nas Hrvate društvo sv. Cirila i Metoda raširilo po Istri hrvatsku misao, podiglo mnoge škole, a i danas ih još sveudilj diže i tako je nama Hrvatima spaslo i sveđer još spasava mnogog Hrvata.

To dizanje i uzdržavanje škola stoji silnih novaca. Boriti se nama Hrvatima valja i riječju i tvorom i žrtvama i novcem, jer se na nas digao ljuti dušmanin Talijan, koji ima mnogo novaca.

Mi smo Hrvati sigurni, da ćemo Talijana nadvladati u Istri, samo treba da bez oduška požrtvovno i žilavo radimo svi do jednoga, što nas god ima.

Svaki Hrvat kome iole srce kuca za bijednu našu Istru, dužan je da darežljivo potpomaže družbu sv. Ćirila i Metoda, a to će činiti, ako marljivo i dosljedno kupuje u trgovinama uvijek one stvari i predmete, koji se prodavaju u korist družbe sv. Ćirila i Metoda za Istru, a to su: žigice, sapun, metle, laštilo za podove, cikoriju za kavu, cigaretni papir, knjige, a navlastito marke, koje treba lijepiti na listove, dopisnice, omote, itd. Jedan drugoga treba da u dopisivanju podsjećamo, da ne šaljemo listove na poštu bez Ćirila i Metoda marke!

Ali jer time mi Hrvati još uvijek premalo slavimo apostole, ustanovili smo, da odsele svečano sjajno i slavno proslavimo svake godine dan 5. srpnja onako, kako Česi slave sv. kralja Vjenceslava. Cijela ga Češka svetkuje od najvećeg gospodina do posljednjega pastira. Tako treba da i mi činimo! Neka nam dan sv. Ćirila i Metoda bude narodni blagdan! Na taj dan treba da se svako selo, svaki grad okiti hrvatskim trobojnicama; svaki gospodin, svaki seljak odjene u svečano ruho i neka u crkvi proslavi dostojno svetu slavu slavenskih apostola naših, koji neka nam i nadalje štite i brane plemeniti naš biser-jezik hrvatski od napadaja zlobnih tuđinaca.

Na taj dan treba da svaki čestit Hrvat i plemenita Hrvatica dade koju svoticu za hrvatsku

pučku prosvjetu, za gospodarstveno obrazovanje hrvatskoga našega naroda, za podizanje škola ne samo u Istri, već i u Slavoniji, jer nam je i Slavonija u velike ugrožena od tuđinaca, koji silom i bez oblasne dozvole dižu škole i odnorođuju našu djecu. A to ne smijemo mi Hrvati dopustiti, ako hoćemo da budemo i da se s ponosom nazivamo slavnim i dičnim imenom: Hrvati, pa makar nam tuđinac i zlatne palače darivao. Pravi pošteni Hrvat ne smije da se dade ni od koga, a najmanje od doseljena tuđinca podmićivati — to je sramota ,izdajstvo.

Mi Hrvati treba da sebi sami pomognemo, jer osim Boga nemamo nigdje na ovoj zemlji ni prijatelja ni druga ni saveznika, koji bi nam svoju ruku pomoćnicu pružio ili barem kada pokušati htio, da je pruži.

Svetkujmo stoga odsele, što god možemo svečanije, svake godine dan 5. srpnja, blagdan sv. Ćirila i Metoda, svi Hrvati, gdje nas god ima, kao narodni blagdan hrvatski!

49. Da li je dobro da znaš i više jezika?

Svaka zviezda svojim svietlom sieva.
Svaka ptica svojim glasom spieva,
Ti jezikom svojim zbori!
Slatkim glasom materinim
Odlikuj se medju inim!
Bog bo mili s njim te stvori,
Njim da budeš svoj svojemu,
Njim da srcu odolievaš,
Njim da plačeš i popievaš,
I njim da se moliš Njemu.

P. Preradović.

Jest dobro je poznati i više jezika, nu služit ću se tuđim jezikom samo onda, ako sam u tuđini. Gledat ću, da u našoj otadžbini Hrvatskoj tuđinca, koji s nama na našem svetom tlu hrvatskom svoj hljeb jede, prisilim, da sa mnom svagda hrvatski govori. Tà, u tuđini ne će nitko da mene pita za moj

rođeni jezik hrvatski, nego me naprotiv sili, da s njime razgovaram u njegovu jeziku! Tako ću i ja uvijek činiti, a hvale vrijedno bi bilo, kad bi tako svak Hrvat i svaka Hrvatica postupali. Samo na ovaki način nestalo bi iz Hrvatske, a to i s pravom: svih mogućih tuđinačkih, nama Hrvatima nepoćudnih, dapače zazornih jezika, tih zlokobnih nametnika, koji potiskivaju naš zlatni materinski i milozvučni biser-jezik s hrvatskoga tla, gdje po pravdi Boga velikoga hrvatski jezik jedini treba da vlada i kraljuje. Kao dobar rodoljub hrvatski nastojat ću, da u domu hrvaskome ima prvenstvo svagda sveta i predraga nam riječ hrvatska. Isto tako radit ću s knjigom i s književnošću hrvatskom, koju treba da ljubim nad sve ine književnosti ovoga svijeta.

Uz biser-jezik hrvatski Hrvatska knjiga imat će vazda prvenstvo u mojemu domu, pa će mi biti kao Hrvatu najpreča dužnost, da sebi što prije od mojih prištedaka osnujem i udesim hrvatsku knjižnicu, koja će biti ponos moj i dragocjen ures mojega miloga hrvatskoga doma kao i duševna poslastica svim domarima i ukućanima mojim. Uz hrvatsku plemenitu knjigu neka u miru i blagoslovu božjem proteku dokolni časovi mojega života!

50. Kakav treba da bude hrvatski građanin i koje vrline treba da ga rese?

> Hoćemo li da ljubimo domovinu pravim, uzvišenim čuvstvom, treba da započnemo pružati joj u sebi samima takovih građana, kakovih se ne će imati da postidi, već naprotiv, da se njima mogne podičiti.
>
> **Silvio Pellico.**

Hrvatski građanin, (seljak, obrtnik i gospodin) pravi i rođeni sin Otadžbine Hrvatske treba da bude čovjek plemenita značaja. Srce treba da mu je puno ljubavi prema sugrađanima, prijateljima, braći Hrvatima, a napose prema Domovini

Hrvatskoj. U svakom Hrvatu neka gleda brata svoga, koga je dužan ljubiti poput sebe i potpomagati u svakoj zgodi ovoga života. Duh neka mu je neumoran; neka mu je vazda na pameti dobrobit i boljitak rođenog mu grada, a nada sve mu je snovati o blagostanju, napretku i o sreći predrage Domovine Hrvatske, kojoj je dužan prema prilikama svoga zvanja i staleža svu brigu i skrb posvećivati. Pravi i rodoljubni hrvatski građanin, bio on kojeg mu god staleža i struke, treba, da teži za znanjem, za oplemenjivanjem duha i srca, u jednu riječ: neka je muž, koji sveudilj teži za svojom naobrazbom i neka bude u svakoj prilici svoga života: sklon svemu, što je lijepo, dobro i plemenito po njega i Domovinu Hrvatsku; neka bude vazda spreman sva svoja lijepa, duševna ili tjelesna svojstva ili vještine shodno upotrebiti u čast i u slavu majke Hrvatske. Život građanina hrvatskoga, neka je u svako doba u svim zgodama tako na domaćem ognjištu kako i u javnim otadžbeničkim poslovima: čist i neporočan; neka se nikad i ni pod kojim uvjetom ne da prevladati od ružnih i odurnih strasti i nagona, pa makar ga kako jako salijetali.

Naročito na izborni dan neka čistom savjesti, vedra i ponosna čela pod svetom trobojnicom Hrvatskom, pristupi kao junak i kremenjak k izbornoj žari i neka glasno i jasno oduševljeno glasuje samo za onog čelik-muža, vrličinu, domoljuba, uzornika i Hrvata značajnika, koji je u istinu kadar i spodoban udovoljiti teškim otadžbeničkim dužnostima hrvatskoga narodnog zastupnika u saboru Hrvatskome.

Pravi građanin hrvatski ne smije nikad da bude pridvorica mogućnikâ, a ni u kojoj službi neka ne bude nikad puzavac, jer se to kosi sa čašću, dostojanstvom i ponosom hrvatskoga narodnoga značaja. On treba, da vazda nastoji među narodom i pukom hrvatskim oko sloge i ljubavi građanske, oko sklada i suglasja među sugrađanima svojim, a svaki nesklad i razmiricu valja mu zborom i tvorom

zapriječiti; nemirnjake i pretjerance valja mu pomirivati i ublaživati. Građanin hrvatski neka bude krotke ćudi poput janjeta, nu ako se pridesi, da se hrvatska naša domovina nađe kad u ljutoj nevolji; ako je od potrebe, da je brani, onda nek se svak i posljednji građanin hrvatski prometne u lava: neka udari na neprijatelja svetoga mu ognjišta hrvatskoga, neka se bori oduševljeno, zanosno, neka časno pobijedi ili još časnije umre za svetu, mučeničkom krvlju vijekovima omaštenu zemlju Hrvatsku pod veličajnim, slavnim i nepredobljivim barjakom hrvatskim kao pravi junačina i Hrvat.

Na svim putovima njegovim neka ga vazda vodi, prati u njegovu radu: istinita, pravedna i sveta ljubav prema uzvišenoj Otadžbini Hrvatskoj, kojoj za spasenje treba da bude vazda pripravan i svoj život izložiti. Neka bude jak, srčan i odvažan i neka ne bude ničesa pod tim suncem, što bi moglo ikad oboriti i nadvladati njegovu čistu i nesebičnu ljubav prema Majci mu Hrvatskoj i ta ljubav neka je u građanina hrvatskog to veća, što su veće žalosti, boli muke i stradanja, koja biju i muče Majku Hrvatsku. Ni jedan podli i gadan čin, ni jedna neplemenita strast, zavist ni osvetljivost ne smije da oskvrnjuje onoga muža, koji se zove i koji hoće da u istinu bude: svjestan, rodoljuban i ponosan građanin hrvatski!

51. Kako treba da Hrvat Hrvata ljubi i štuje?

> Ljubav ne osjeća bremena i ne mari za muke; više hoće nego može; a ne tuži se, da je što nemoguće, jer misli da sve može i smije. Onaj, koji ljubi, treba da zbog ljubimca drage volje prigrli sve teško i gorko, a ne smije da se zbog nezgodâ od njega odvrati.
>
> Toma Kempenac.

Hrvat treba da ljubi Hrvata kano svoga rođenoga brata. Hrvat je Hrvatu najbliži. Svi Hrvati govore jednim, istim, milozvučnim slatkim i plemenitim jezikom: hrvatskim, kojim oni izrazuju svoja najnježnija čuvstva i najsvetije osjećaje svoje već od najranijih dana zlatnoga djetinjstva svoga. Svoje nakane, svoje želje i misli izjavljuje Hrvat posnajbolje i najiskrenije svojim materinjim jezikom hrvatskim, od koga nije nitko ljepši, kako naš besmrtni Strossmoyer reče, nego samo Bog.

Slatki jezik hrvatski čini po tom, da Hrvat voli i ljubi Hrvata kao brata svoga. Nadalje je Hrvat srodan Hrvatu po značaju, po običajima, po mišljenju, po osjećajima i čuvstvima, po krvi, po naravi, po osjetljivosti, po razumnosti i po mnogim drugim duševnim i tjelesnim svojstvima.

Poradi ovih srodnih osebina, koje spajaju Hrvate međusobno jezikom i nerazrješivim vezom, biva, da se svi Hrvati između sebe ljube kao braća. Tu ljubav valja im u svim prilikama i svim zgodama ovoga života posvjedočavat, i ta ljubav valja da sve Hrvate vodi zajedno i u najveće pogibli, kad se radi o spasu mukotrpne i predrage Domovine Hrvatske. Nije Hrvat, koji je sebičan i koji ne priteče bratu Hrvatu u pomoć, kod mu je od potrebe. Nije Hrvat, koji se ne zna ili koji ne će da se žrtvuje za svoga brata, za svoju porodicu hrvatsku, za svoj lijepi i slavni narod i za svetu i predragu Otadžbinu Hrvatsku. Ovaki čovjek nije i ne smije da se nazivlje slavnim imenom Hrvat, već je ovaki stvor divljak, kukavica i rđa! A takvim nema mjesta u narodu hrvatskome, koji je vičan od vijekova da samo junačine, vrličine, značajnike i kreposnike nazivlje svojim sinovima.

52. Ti kao Hrvat treba da brata Hrvata potpomažeš u svemu. Kako ćeš to djelom očitovati?

Već iz mala usađena je u moje srce ljubav prema svim mojim dragim zemljacima Hrvatima,

koji svi čine jednu veliku obitelj. I u toj obitelji svi smo mi Hrvati između sebe braća, koja treba da jedan drugoga u svim prilikama života — bilo u dobru ili zlu, u sreći ili nesreći — iskreno i od svega srca nesebično podupiremo. Dok sam još dječakom bio, pričao mi je počesto moj časni i nada sve dobri otac, kako baš nas Hrvate, ni krive ni dužne, bije i tare sa svih strana hiljadu nevolja i zala, pa je upravo zaradi toga dužnost i sviju nas sveta zadaća, da se svi Hrvati, što nas god ima pod suncem nebeskim, jedan drugome što tješnjepriljubimo, da se svi, a ma baš svi, u jedno čvrsto kolo uhvatimo, da se svi, koji se dičnim imenom hrvatskim ponosimo, složimo u jednu neoborivu gromadu, pa ćemo tako u slozi i ljubavi biti svagda i svuda kadri odrvati se i samome vragu, ako s koje strane na nas navali. Lijepo bi po nas Hrvate bilo, kad bi se o nama moglo reći: »Mi stojimo postojano kano klisurina, makar na nas navalile svega svijeta čete! Bog je s nama, ko prot nama — s njime hajd pod pete!«

Mi Hrvati, baš danas, kao još nikada, sa sviju smo strana opkoljeni tuđim, stranim nama nepoćudnim plemenima i ljudima, koji, na veliku štetu, veliku žalost, dá, možebiti i na propast našu, još sveudilj ne prestaju gomilama prodirati u svete i drage naše krajeve hrvatske, pa pri tom žele ti nasrtači da naš starodrevni i časni živalj hrvatski sa slavnog ognjišta i praga hrvatskih naših otaca i djedova naprosto otisnu. Stoga, baš stoga, treba nam svima, kojima je sveta ova gruda hrvatska: čvrste i neslomive sloge i zlatne ljubavi bratske. Što su drzovitiji i bezobrazniji protivnici našega dragog i svetoga imena i koljena hrvatskoga, naše veličajne, plemenite i zvonke materinske biser-riječi hrvatske — to nam jače i krepče treba sloge i to žarče i veće ljubavi, kojom će brat brata, Hrvat Hrvata da ljubi. Okaniti se valja svakome Hrvatu crne sebičnosti i ružna sebeljublja i nastojati nam valja, da se u svim hrvatskim grudima ucijepi divna krepost: požrtvovnost i samoprijegor. S ovim vrlinama bit ćemo sebi mili, mili Bogu, a i kadri i sposobni, da se svakome zlu, koje god na nas navali i nahrupi, ljudski, svojski i hrvatski odupremo.

Moju ljubav prema bratu Hrvatu očitovat mi je ne samo zborom, nego još i više tvorom. Kao hrvatski domoljub i svijestan hrvatski građanin polazit ću samo i jedino one trgovine, dućane, gostione, kavane i uopće sva javna mjesta, kojima je gazda ili gospodar Hrvat, koji u svojoj službi drži samo hrvatsku čeljad. Nadalje pohađat ću samo one lokale, u kojima se sastaju hrvatski gosti i polaznici, koji su zadojeni pravim duhom hrvatskim, koji hrvatski misle, čuvstvuju i osjećaju. Trgovca, gostioničara i obrtnika, koji je mlak, mlitav i nehajan za našu hrvatsku stvar i koji ne će da kao slobodan i nezavisan čovjek potpomaže našu sveopću hrvatsku borbu i naše hrvatske kulturne ustanove, prezirat ću, a i nastojat ću svakom zgodom, da i drugi Hrvati trgovine i dućane takovih nehajnika hrvatske naše stvari ne pohađaju — u jednu riječ, da ih svak i sljednji Hrvat bojkotira (izbjegava).

A ispod moga bi pak dostojanstva i ponosa hrvatskoga bilo, kad bi kao dobar rodoljub hrvatski polazio dućan ili trgovinu takvoga čovjeka, koji, premda na našem tlu hrvatskom već godinama živi i među narodom hrvatskim svoj kruh teče, ipak sve jednako tuđinskim duhom diše, tuđim jezikom a nipošto hrvatskim ne govori, i koji se za naše javne hrvatske poslove baš ni malo ne zanima — već naprotiv u svome srcu s nepravom odaje odvratnost ili dapače neprijateljstvo prema svemu onome, što

je hrvatsko. Nije Hrvat, koji takome trgovcu ili obrtniku ma i malo pogoduje i njega podupire, koji je k nama Hrvatima samo svoga koristoljublja radi, Bog li ga znao otkuda li nahrupio, i kome je Hrvatstvo deveta briga. Svakome hrvatskome domoljubu neka bude u tome pogledu svagda i svagdje stalnim i vjernim vodičem geslo: »Svoj k svome!« A svoj trgovac i svoj obrtnik treba da svome čovjeku opet milo za drago vraća, pa je s toga dužan, da dobru, valjanu i doličnu robu na prodaju bratu Hrvatu nuđa. Hrvat treba da je svakako i kao trgovac i obrtnik svagda plemenit čovjek, koji po svoga brata Hrvata dobro misli. Samo tako, ako će jedan Hrvat drugoga podupirati, bit ćemo nepredobljiv bedem, neporušiva kula protiv zazorna nam tuđinca i nemila došljaka nametnika, kojega nam se treba što prije riješiti poradi drzovitosti i preuzetnosti, kojom se on na našemu rođenom hrvatskom tlu znalice i hotice svak dan sve to više poslužuje.

Na svom pragu Hrvat budi,
Svak ti Hrvat bio brat,
A tuđinca i došljaka
Nemoj nikad svojim zvat!

53. Škodi li neuk čovjek sebi, Hrvatskoj Domovini i svome hrvatskom narodu?

Kad možeš, sveta ti je dužnost izobražavati um. Bit ćeš sposobniji da uščastiš Boga, domovinu, rodbinu, prijatelje.

S. Pellico.

Jest; neuk čovjek, bio on seljak ili obrtnik, ne zna, kako treba danas svoje polje obdjelavati, kako će prirod i svoju robu što bolje i koristonosnije unovčiti; ne zna, kako će i što će sebi da nabavi za životnu potrebu; ne zna, kako će i koje će sve poreze platiti državi; neuk čovjek ne zna štediti i sebi za stare dane koji filir pričuvati; — čovjek, koji nije škole polazio, koji je školu zanemarivao i svu svoju mladost samo u ludo i dangubeći bez valjane knjige

probavio, kad poodraste, nije kadar da živi onako, kako pametnu, pristojnu, valjanu i štedljivu seljaninu ili građaninu u današnje doba pristoji; takav čovjek na veliku je nevolju svim nama Hrvatima, jer je prost, divlji, surov; takvome čovjeku je srce otvrdnulo, nije plemenito, a pamet mu zakržljavila; — takav čovjek mora da duševno i tjelesno propada, jer nikada ništa nije znao, niti je što htio da nauči, a niti je kad što pokušao naučiti. Ovakav čovjek na teret je svim dobrim Hrvatima, na sramotu je svojoj rođenoj hrvatskoj kući, svome mjestu, svojoj općini — ovakav čovjek svojom neukosti, svojim neznanjem škodi sebi, svome susjedu, svome bližnjemu; na veliku je sramotu i žalost cijeloj svojoj Hrvatskoj Domovini i hrvatskome narodu.

Nađe li se kad ovaki čovjek bez znanja i ikakve volje za naukom, taj neka nikada nikome ne kaže, da je rođen u Hrvatskoj; jer hrvatska majka naša ne priznaje ovakve ljude svojim sinovima, ovaki nisu nikad bili, a i ne mogu biti nikad Hrvati!

54. Koje su ponajglavnije mane naroda hrvatskoga?

Zašto hoćeš na sjutra odgadati odluku svoju? Ustani, odmah počni i reci: Sada je vrijeme za rad, sada je vrijeme za boj, sada je zgodno vrijeme, da život popravimo.

Toma Kempenac.

Nestalnost u važnim i odlučnim pothvatima, navlastito u društvenim i narodnim poslovima, koji bi od velike koristi bili po narod hrvatski, kad bi ih čovjek Hrvat sâm uzeo u ruke, a ne tuđincu ili inostrancu lakoumno prepustio.

Razdražljivost i prenaglost u duševnom pogledu: jer se ne ukroćuje ono, što je divlje i zvjersko u čovjeka.

Strastveno častohleplje, sebičnost i osvetljivost: jer je vrlo slabo ili nikako razvijena ljubav prema bratu Hrvatu.

Nesloga, razdor i kavga, nestovanje starješinâ: što u nas često vodi do rasula zadrugâ i društava hrvatskih.

Političko-stranačka rascjepkanost: koja na svaki način jača i osiluje naše političke protivnike, koji i onako imaju nadmoć nad nama.

Lakomišljenost i povodljivost za tuđinštinom: tuđa nošnja, tuđe igre, tuđi jezici, tuđa književnost, tuđa umjetnost itd. itd., uopće sve, što je tuđinačko, goji se u hrvatskim domovima, odgajaju se ne Hrvati, već odrodi!

Neukost i neobrazovanost narodno: kojim se okorišćuju naši neprijatelji i doseljenici u hrvatske naše krajeve.

Niska prosvjeta, nepismenost: narod, na veliku žalost i sramotu sviju nas, još sveudilj ne voli školu i knjigu, dapače ih mrzi u gdjekojim krajevima.

Nerazvijenost čuvstava dužnosti: što dovodi našega čovjeka do lijenosti, besposlice i klatarenja, a napokon do prosjačkog štapa ili zatvora.

Nestatak ćudorednosti i nabožnosti: bez kojih vrlina nema narodu spasa, jer su podloga kreposnom i sretnome životu.

Slabo ili nikako čuvanje zdravlja: naročito u pogledu prekomjernog uživanja opojnih i žestokih pića, što dovodi mnoge naše ljude u kaznione i ludnice, gdje tužno svoj život dovrše.

Nedovoljna razvijenost hrvatske narodne svijesti: mnogi, žalosna im majka, ne znaju da su Hrvati, niti se ponose svojim hrvatstvom.

Nehajstvo, ravnodušje u pogledu štovanja svetinja narodnih: zemljišta, na kom se pojedinac rodio, jezika, hrvatske trobojnice, knjige, umjetnosti itd., naročito među inteligencijom (školovanom gospodom), koja je baš zvana, da bude učiteljem i odgojiteljem nižim narodnim slojevima, koje im valja iz duševne tmine privesti k suncu istine i ljepote.

Veliko sebeljublje i škrtost mnogih imućnika i bogataša, koji su na svetome tlu hrvatskom stekli sav svoj imutak, te koji su prema tome dapače i dužni da od svoga suviška podupiru kulturne, prosvjetne i gospodarstvene uredbe svekolikoga naroda hrvatskoga. Većina ih stoji nehajno po strani, ne zanimaju se baš ni malo za interese i za borbe hrvatskoga naroda, te su u jednu riječ: živi mrtvaci, koji nijesu ni sebi ni svome od ma kakve koristi.

Manimo se, braćo, ovih svojih velikih mana!

55. Što je izbor i kakva muža treba da biraš za hrvatskoga narodnog zastupnika?

Oj, klekni za to, hrvatski mi sine,
Na stečevinu hrvatskih djedova,
Nek zakletva se pod nebesa vine,
A u tlo tisni stotinu cjelova!
Jer to amanet tvoj je dragocjeni,
Tu nekoć kralji kraljevali tvoji;
Amanet to je krvlju orošeni,
Oj, za njeg živi, umri, nade goji!

Tugomir Alaupović (r. 1871.)

Najsvečanije doba, kad mogu s ponosom kao Hrvat javno i cijelome svijetu na vidiku očitovati, koga sam uvjerenja političkoga, jest izborno doba: jer mi onda valja birati po najčišćoj mojoj savjesti onoga muža i Hrvata za zastupnika narodnog, za koga iz dna svoje duše držim, da ima i da će uvijek i svuda imati na umu samo korist hrvatskoga naroda, a nipošto i nikada svoj džep i svoju korist. Koristoljubiva čovjeka i pohlepna za imutkom ne ću i ne mogu nikada da biram, jer je takav kadar svoj dom, svoje ognjište, svoj rođeni prag za male novce i prodati i izdati. Ne ću da biram nikad doseljenika i tuđinca, (pa sve ako i više godina živi na hrvatskom tlu), koji ne

ljubi poput velike svetinje krasni, dragi i plemeniti naš hrvatski biser-jezik; koji nije pravoga hrvatskog mišljenja — već ću da biram onoga m u ž a H r v a t a: za koga sam siguran, da će mene, moj hrvatski zavičaj, moju svetu otadžbinu Hrvatsku č a s n o i d o l i č n o u s a b o r u z a s t u p a t i, imajući uvijek i svagda na srcu d o b r o b i t i b l a g o s t a n j e c j e l o k u p n o g a h r v a t s k o g a n a r o d a, z a t i m s l a v u, č a s t i p o n o s H r v a t s k e n a m d o m o v i n e. Zastupnik naroda hrvatskoga treba da bude muž: p r o ž e t h r v a t s k i m d u h o m, m u ž č i s t a z n a č a j a i p o š t e n j a, n e s e b i č a n, p o ž r t v o v a n, s v e o p ć e n a o b r a ž e n, d o b a r g o v o r n i k, kome će se i tuđinci, kad ga uščuju gdje govori, diviti i poštovati ga.

Stoga ću birati za hrvatskoga narodnog zastupnika muža, koji će biti u hrvatskome saboru kadar svojim teškim dužnostima udovoljavati. Birat ću onoga muža, koji će mi prije izbora h r v a t s k i, i s k r e n o i p o š t e n o razviti svoj politički program i svoje misli, — u jednu riječ: muža Hrvata, u koga mogu potpunoma da se pouzdam. Zastupnik hrvatski valja da je u svemu Hrvat uzornih otadžbeničkih vrlina i krasnih građanskih svojstava, a kao hrvatski domoljub treba da bude zlatan primjer svim svojim sugrađanima Hrvatima.

